«Առաջընթաց՝ արդյունավետ գիտությամբ»
«ԱԱԳ 2026»

Գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության
Նպատակային-ծրագրային ֆինանսավորման պետական ծրագիր

«ԷԿԶՈԳԵՆ ՇՈԿԵՐԻ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՃԻ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՂԹԱՀԱՐՄԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ» (10-2/26TR)

Գիտական ղեկավար՝
տ.գ.թ., դոցենտ Իրինա Բորիսի Պետրոսյան

Երաշխավորող գերատեսչություն՝
ՀՀ Ֆինանսների նախարարություն

Դիլիջան, 11-16 մայիսի 2026

Ռուս-Հայկական Համալսարան – Տնտեսագիտության տեսության և անցումային շրջանի տնտեսության հիմնախնդիրների ամբիոն

Ծրագրի մասնակիցներ

Էդվարդ Մարտինի Սանդոյան

տ.գ.դ., պրոֆեսոր

Իրինա Բորիսի Պետրոսյան

Ծրագրի ղեկավար
տ.գ.թ., դոցենտ

Գարիկ Արմենակի Պետրոսյան

տ.գ.թ.

Հեղինե Գագիկի Պետրոսյան

տ.գ.թ.

Անդրանիկ Ատոմի Մարգարյան

տ.գ.թ.

Զինավարդ Կարենի Պապյան

ասպիրանտ

Զեկույցի կառուցվածքը

1. Ծրագրի արդիականությունը, նպատակները և գիտական նորույթը
2. Գրականության ակնարկ
3. ՀՀ տնտեսության մակրոտնտեսական և կառուցվածքային միտումները
4. Էկզոգեն շոկերի փոխանցման ալիքները և դրանց ազդեցությունը ՀՀ տնտեսության վրա
5. ՀՀ տնտեսության կառուցվածքային սահմանափակումները և տեղաշարժերը
6. DSGE/GIMF մոդելային շրջանակը և նախնական սցենարային արդյունքները
7. Եզրահանգումներ
8. Ստացված գիտական արդյունքներ

Ծրագրի արդիականությունը

- Փոքր բաց տնտեսությունները առավել զգայուն են արտաքին ցնցումների նկատմամբ:
- Վերջին տարիներին շոկերի հաճախականությունն ու ինտենսիվությունը զգալիորեն աճել են:
- Հայաստանը բախվել է ֆինանսական, համաճարակային, աշխարհաքաղաքական, միգրացիոն և առևտրային շոկերի:
- Որոշ շոկեր ստեղծել են կարճաժամկետ դրական աճ, սակայն չեն վերացրել կառուցվածքային սահմանափակումները:

2008 – 2010 թթ.
Համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամ

2014 – 2016 թթ.
Տարածաշրջանային արժութային ճգնաժամ

2020 – 2021 թթ.
COVID-19 համավարակ

2020 թթ.
44-օրյա պատերազմ

2022 թթ.
Տարածաշրջանային աշխարհաքաղաքական տեղաշարժեր

2023 թթ.
Արցախի բնակչության բռնի տեղահանում

2025 թթ.
«Հեշտ աճի» ավարտ

Ծրագրի նպատակները

Նպատակ 1

Քանակական մեթոդներով գնահատել էկզոգեն շոկերի ազդեցությունը Հայաստանի տնտեսության վրա

Նպատակ 2

Հայաստանի տնտեսության մակրոտնտեսական դիմակայունության և ճկունության բարձրացմանն ուղղված քաղաքականության մեխանիզմների մշակումն ու գիտական հիմնավորում

Հետազոտության հիմնական խնդիրները (2025-2027 թթ.)

2025 թ.

- ՀՀ հիմնական մակրոտնտեսական և ոլորտային միտումներն արտացոլող առաջնային վիճակագրական տեղեկատվության հավաքագրում, մշակում և վերլուծություն:
- ՀՀ սոցիալ-տնտեսական զարգացման միտումների վրա ազդող հիմնական արտաքին ցնցումների բացահայտում և նկարագրություն:
- Միջերկրային համեմատությունների անցկացում, այդ թվում՝ ԵԱՏՄ-ի շրջանակներում:
- Այլ երկրների (առաջին հերթին այն երկրների, որոնց տնտեսություններն այս կամ այն կերպ համեմատելի են ՀՀ տնտեսության հետ) տնտեսությունների վրա արտաքին ցնցումների ազդեցության վերլուծություն:

2026 թ.

- ՀՀ տնտեսության վրա արտաքին ցնցումների ազդեցության վերլուծությանը և կանխատեսմանը միտված տնտեսական և մաթեմատիկական մոդելների փաթեթի առաջին տարբերակի մշակում և փորձարկում:
- Գիտական հանրությանը ներկայացում և մոդելների համալիրի կիրառմամբ ստացված կանխատեսող և վերլուծական արդյունքների քննարկում:
- Արտաքին ցնցումների մեղմանն ուղղված մակրոտնտեսական և արտաքին տնտեսական քաղաքականության միջոցառումների վերաբերյալ առաջարկների փորձագիտական քննարկում, այդ թվում՝ հաշվի առնելով այլ երկրների ամենահաջողակ փորձը:

2027 թ.

- ՀՀ կարճաժամկետ և միջնաժամկետ տնտեսական կանխատեսումների արդիականացում՝ հաշվի առնելով 2025-2027 թթ. միտումները;
- գիտական քննարկում Հայաստանի տնտեսության համար հնարավոր երկարաժամկետ սցենարների պայմանների վերաբերյալ;
- ՀՀ՝ մինչև 2035-2040 թթ. երկարաժամկետ տնտեսական կանխատեսման առաջին տարբերակի մշակում (արդեն գոյություն ունեցող մոդելային համալիրի հիման վրա):

Գիտական հիմնախնդիրը

Տնտեսական աճի բարձր տեմպերը դեռ չեն նշանակում երկարաժամկետ տնտեսական ներուժի աճ

Էկզոգեն շոկ → Փոխանցման ալիքներ → Կարճաժամկետ աճ → Կառուցվածքային սահմանափակումներ → Քաղաքականության արձագանք

- *արտաքին գործոնների դերի քանակական մեկուսացում*
- *կարճաժամկետ և երկարաժամկետ ազդեցությունների տարբերակում*
- *աճի սահմանափակումների և քաղաքականության գործիքների կապի գնահատում*

Գիտական նորույթը

Համակարգված կերպով բացահայտվել և դասակարգվել են Հայաստանի տնտեսության վրա ազդող արտաքին շոկերի տեսակները՝ դրանց փոխանցման խողովակները (առևտուր, կապիտալի հոսքեր, միգրացիա, փոխարժեք, ֆինանսական և հարկաբյուջետային համակարգեր) համադրված վերլուծության միջոցով:

Քանակականորեն հիմնավորվել է, որ վերջին տարիների բարձր տնտեսական աճը զգալիորեն պայմանավորված է ժամանակավոր արտաքին գործոններով, ինչի արդյունքում արդիականացվել է «հեշտ աճի» փուլի ավարտի և ներքին աճի աղբյուրների ակտիվացման խնդիրը:

Իրականացվել է DSGE կառուցվածքային մոդելի ադապտացում Հայաստանի տնտեսության առանձնահատկություններին համապատասխան՝ GIMF մոդելային շրջանակի հիման վրա, ինչը թույլ է տվել հաղթահարել դասական տնտեսաչափական մոտեցումների սահմանափակումները և ձևավորել քաղաքականության սցենարների փորձարկման կիրառելի վերլուծական հարթակ:

Ստեղծվել է մեթոդաբանական և էմպիրիկ հիմք՝ արտաքին շոկերի մեղմանն ուղղված մակրոտնտեսական, հարկաբյուջետային և արտաքին տնտեսական քաղաքականության գիտականորեն հիմնավորված առաջարկությունների մշակման համար:

2025 թ. կատարված աշխատանքները

Տվյալներ
մակրոտնտեսական և ոլորտային բազա

Շոկեր
տեսակների և ալիքների նույնականացում

Համեմատություն
ԵԱՏՄ, Վրաստան, Էստոնիա

Վերլուծություն
առևտուր, կապիտալ, միգրացիա, տրանսֆերտներ

Մեթոդաբանություն
մոդելային մոտեցումների ընտրություն

Փորձարկում
DSGE/GIMF առաջին կիրառություն

ՀՀ տնտեսության վրա հիմնական շոկերի ժամանակագրությունը

2009	-14.1%
2016	+0.2%
2020	-7.2%
2022	+12.6%
2023	+8.3%
2024	+5.9%
2025	+7.1%

Շոկերը փոխել են ոչ միայն աճի տեմպը, այլև տնտեսության կառուցվածքը և արտաքին կախվածությունների քարտեզը:

Էկզոգեն շոկերի փոխանցման ալիքները

Էկզոգեն շոկեր

- ***Գնային*** — էներգակիրներ, պարեն, մետաղներ
- ***Առևտրային*** — արտահանում, ներմուծում, վերաարտահանում
- ***Ֆինանսական*** — կապիտալ, փոխարժեք, իրացվելիություն
- ***Տրանսֆերտային*** — եկամուտներ և սպառում
- ***Միգրացիոն*** — աշխատուժ և պահանջարկ
- ***Ֆիսկալ*** — եկամուտներ, ծախսեր, պարտք
- ***Սպասումներ*** — ներդրումներ, սպառում, անորոշություն
- ***Ինստիտուցիոնալ*** — կարգավորում և քաղաքականություն

Գրականության ակնարկ

Տնտեսական աճի տեսական մեկնաբանությունը

- Տնտեսական աճը դիտարկվում է որպես տնտեսության որակական վերափոխման գործընթաց:
- Աճը կարող է լինել էքստենսիվ, ինտենսիվ կամ խառը բնույթի: *(Баходурова, 2019; Салийчук, 2012)*

Տնտեսական աճի գործոնային դասակարգումը

- Աճը կարող է պայմանավորված լինել ներքին՝ էնդոգեն գործոններով:
- Արտաքին ազդեցությունների դեպքում ձևավորվում է էկզոգեն աճի տրամաբանություն:

(Салийчук, 2012)

Էկզոգեն շոկերի բնույթը և տեսակները

- Արտաքին շոկերը ձևավորվում են երկրի կամ ճյուղի սահմաններից դուրս:
- Ներքին էկզոգեն շոկերը առաջանում են երկրի ներսում, սակայն դուրս են սովորական տնտեսական գործընթացներից: *(Nguyen et al., 2025; Cantelmo et al., 2023)*

Բնական և կլիմայական շոկերի ազդեցությունը

- Բնական աղետները կարող են հանգեցնել ՀՆԱ-ի և ներդրումների կրճատման:
- Դրանք միաժամանակ մեծացնում են բյուջետային ծախսերն ու սոցիալական խոցելիությունը: *(Nguyen et al., 2025; Cantelmo et al., 2023; Botzen et al., 2019; Hallegatte, 2014, 2016, 2020)*

Համաճարակային շոկերի մակրոտնտեսական հետևանքները

- COVID-19-ը բացասաբար է ազդել արտադրանքի, զբաղվածության և եկամուտների վրա:
- Համաճարակային շոկերը փոխանցվել են իրական, ֆինանսական և սոցիալական ալիքներով:

(Alon et al., 2023; Walmsley et al., 2023; Rungcharoenkitkul, 2021; Balfoussia et al., 2020; Rahman et al., 2021)

Հումքային և առևտրային շոկերի փոխանցման ալիքները

- Հումքային գների աճը ազդում է գնաճի, փոխարժեքի և արտադրանքի դինամիկայի վրա:
- Արժութային պահուստները և ճկուն փոխարժեքը կարող են մեղմել այդ շոկերի ազդեցությունը:

(Di Pace et al., 2021; Castelnuovo et al., 2024; Díaz et al., 2023; Belloumi et al., 2023; Aizenman et al., 2011; Medina et al., 2014; Xu & Xu, 2022)

Ֆինանսական և քաղաքական շոկերի ազդեցությունը

- Ֆինանսական շոկերը փոխանցվում են կապիտալի հոսքերի, վստահության և ակտիվների գների միջոցով:
- Քաղաքական անկայունությունն ու պատժամիջոցները նվազեցնում են ներդրումները, արտադրողականությունը և արտահանումը: *(Han, 2023; Fernández & Vicondoa, 2023; Ha & Sob, 2023; Aisen & Veiga, 2013; Dirks et al., 2024; Gutmann et al., 2023; Ghironi et al., 2025)*

Տնտեսության դիմակայունության գործոնները

- Շոկերի հետևանքները կախված են տնտեսության կառուցվածքից և ինստիտուտների որակից:
- Կարևոր են զբաղվածության կառուցվածքը, ենթակառուցվածքները և պետական քաղաքականության արդյունավետությունը:

(Kitsos, 2021; Chen et al., 2024)

Տնտեսական աճի դինամիկան և ոլորտների ներդրումը, զբաղվածության դինամիկան ըստ ոլորտների, 2001-2025

- *2001-2007 թթ.՝ լայնածավալ տնտեսական աճի ժամանակաշրջան (աճի հիմնական շարժիչ ուժը շինարարության ոլորտն էր)։*
- *2008-2010 թթ.՝ համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի ժամանակաշրջան (շինարարության ոլորտն ունեցավ ամենամեծ բացասական ներդրումը)։*
- *2009-2015 թթ.՝ վերականգնման ժամանակաշրջան (հիմնական ներդրումը ծառայությունների և գյուղատնտեսության ոլորտներն էին)։*
- *2016-2024 թթ.՝ առանց էական կառուցվածքային փոփոխությունների ժամանակաշրջան (հիմնական ներդրումը ծառայությունների և առևտրի ոլորտներն էին)։*

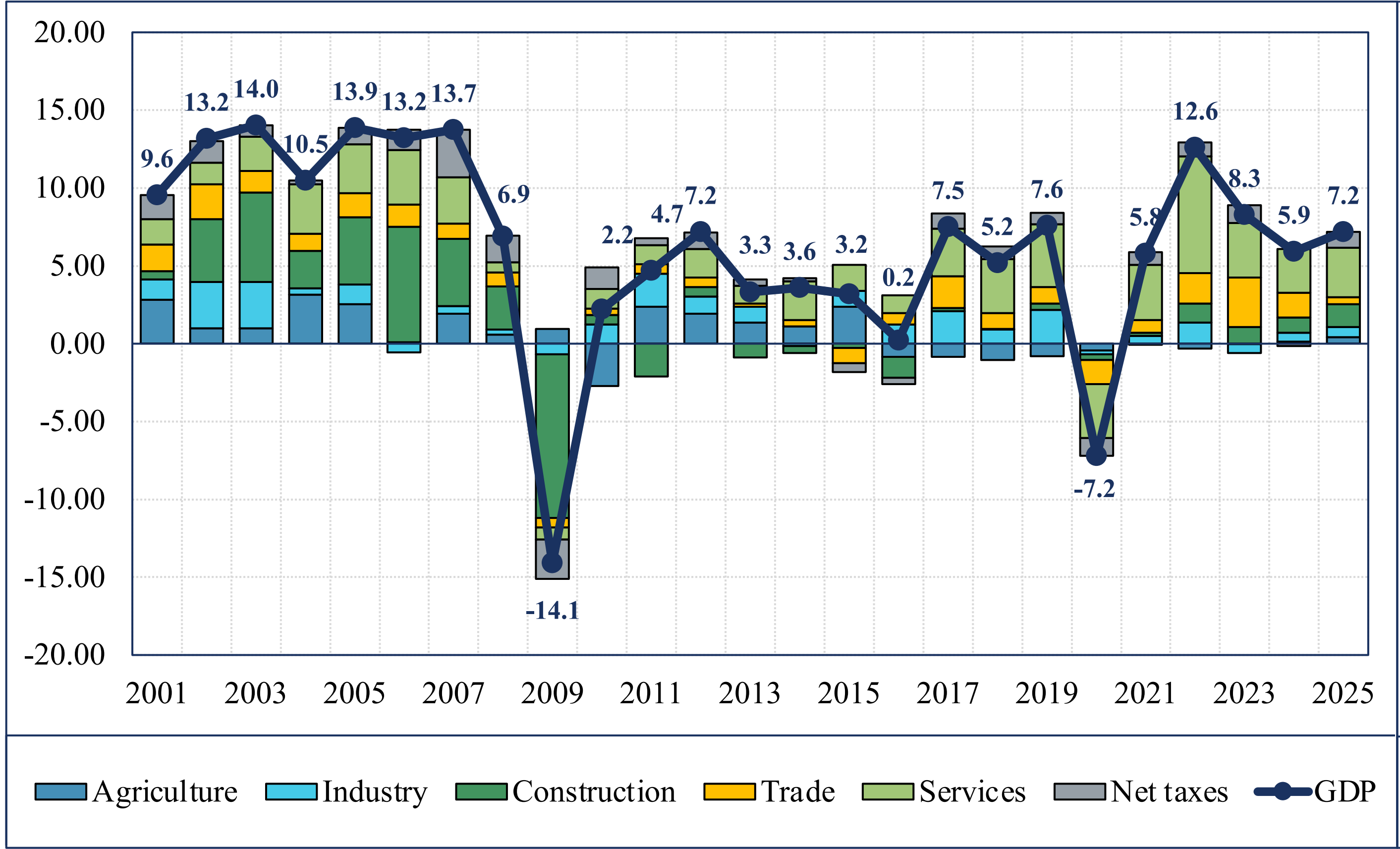

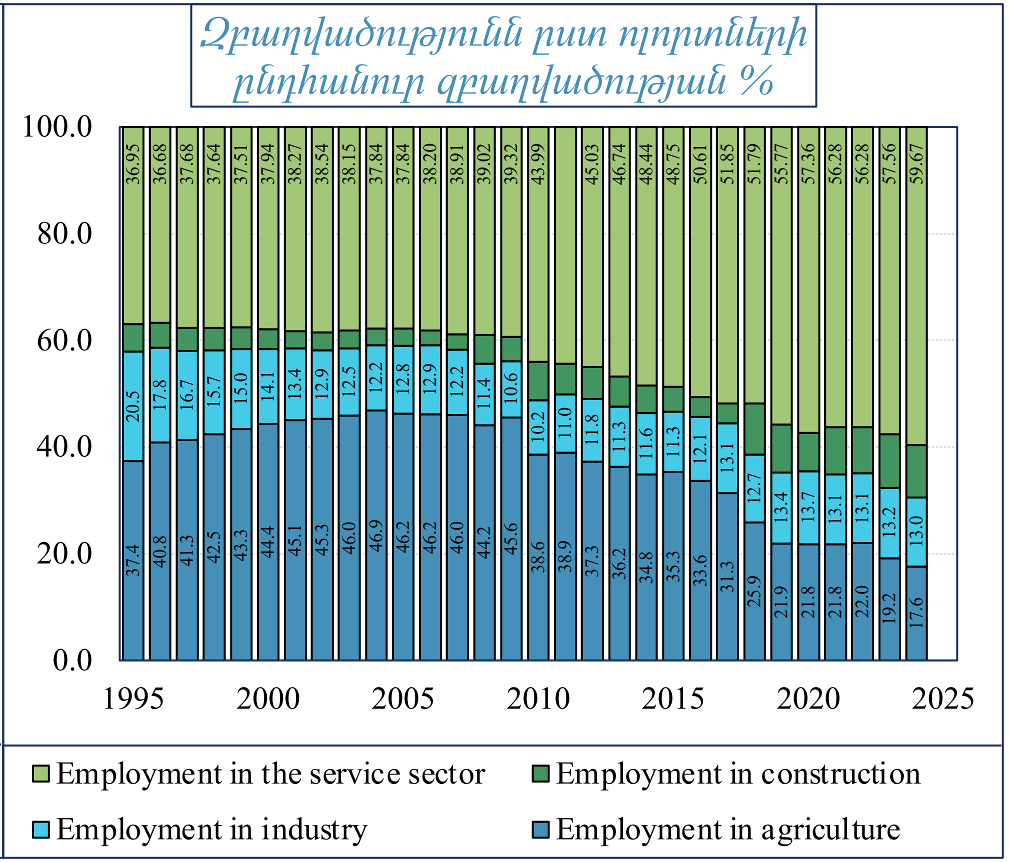

Source: Armstat

ՀՆԱ ծավալային ինդեքսների փոփոխությունները նախորդ տարվա համեմատ, 2018-2025, %

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Գյուղատնտեսություն (A)	-6.90	-5.80	-3.70	-0.80	-2.80	-0.40	1.50	5.30
Արդյունաբերություն (B-E)	4.91	11.94	-1.39	2.43	6.86	-2.98	3.64	4.08
Շինարարություն (F)	0.60	6.50	-5.90	3.10	18.60	15.60	14.10	21.00
Ծառայություններ (G-S)	9.10	10.02	-9.55	8.59	18.38	12.46	7.48	6.08

Источник: Armstat https://armstat.am

Արտադրության ծավալի ինդեքսների փոփոխությունները ըստ գործունեության տեսակի նախորդ տարվա համեմատ, %, 2021-2025

Արդյունաբերություն

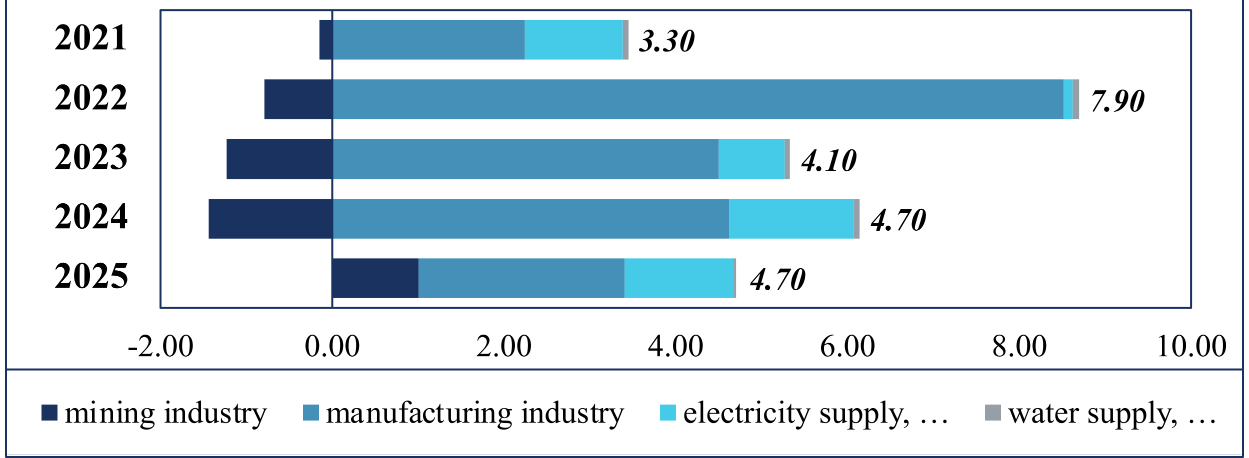

Գյուղատնտեսություն

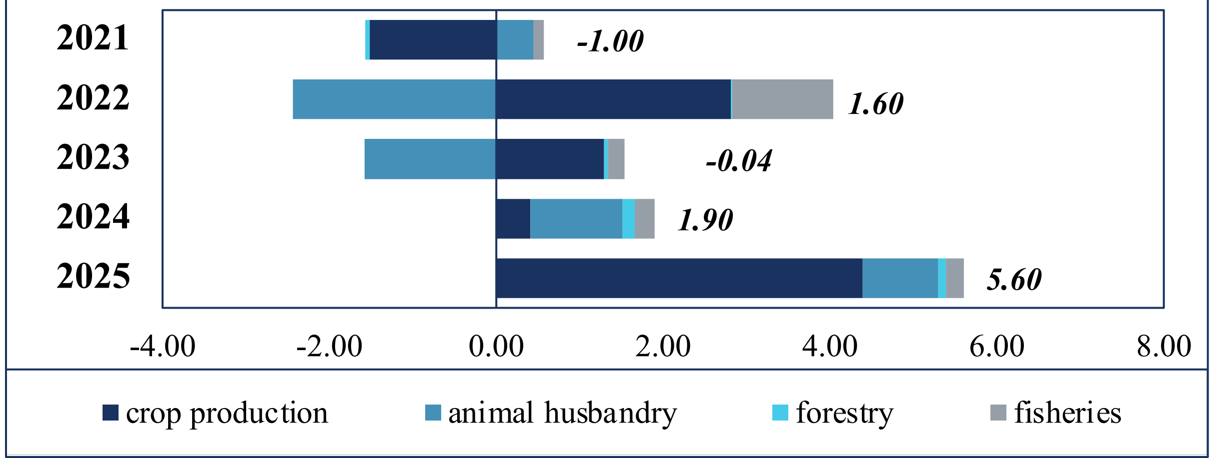

Շինարարություն

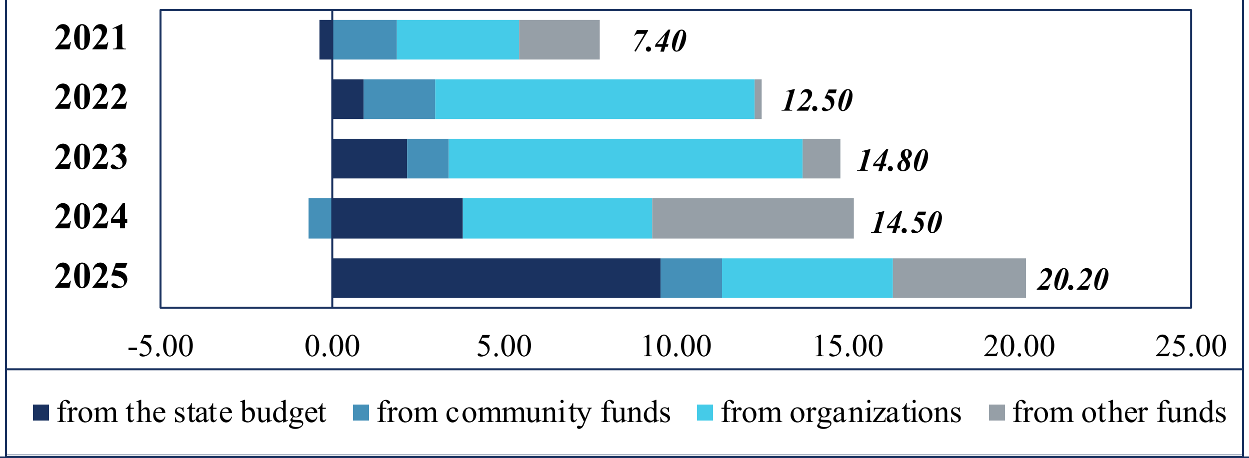

Ծառայություններ

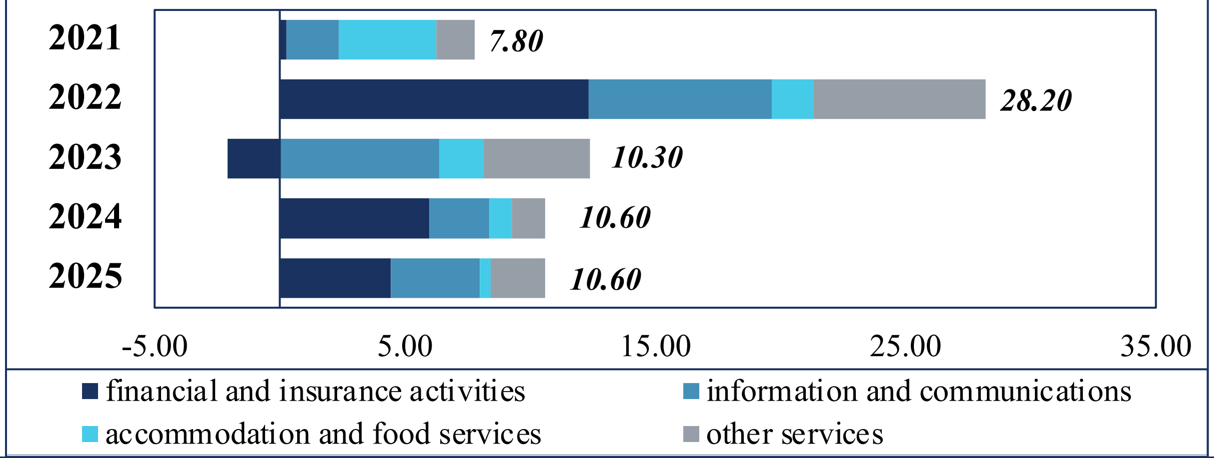

Ռուս-Հայկական Համալսարան – Տնտեսագիտության տեսության և անցումային շրջանի տնտեսության հիմնախնդիրների ամբիոն

Արտաքին տնտեսական գործունեության դինամիկա, 2011-2024

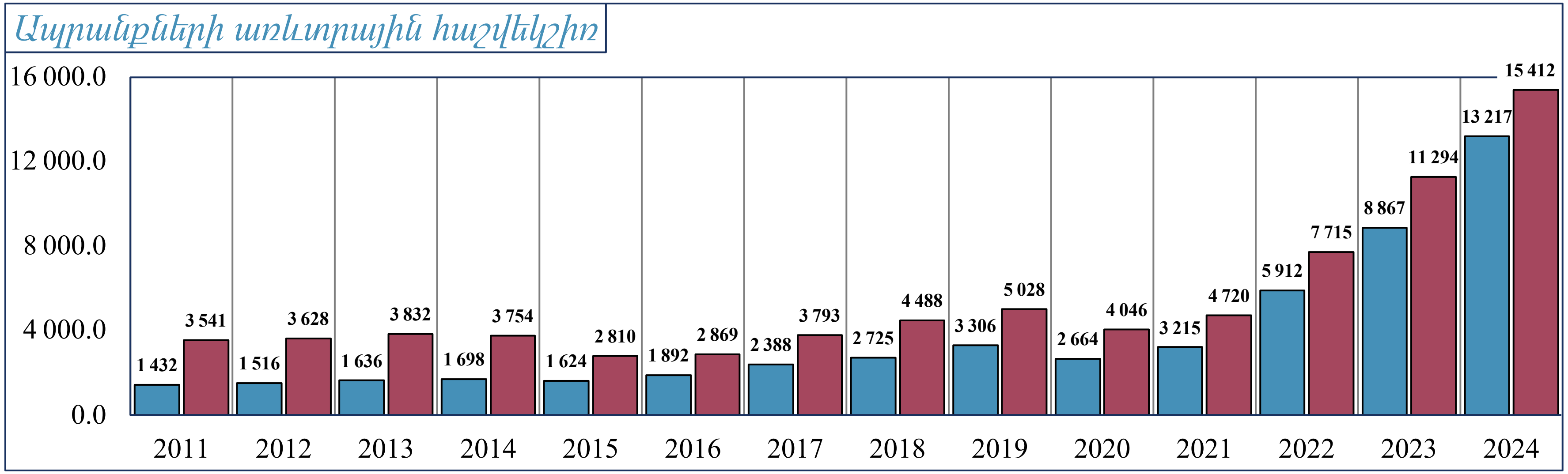

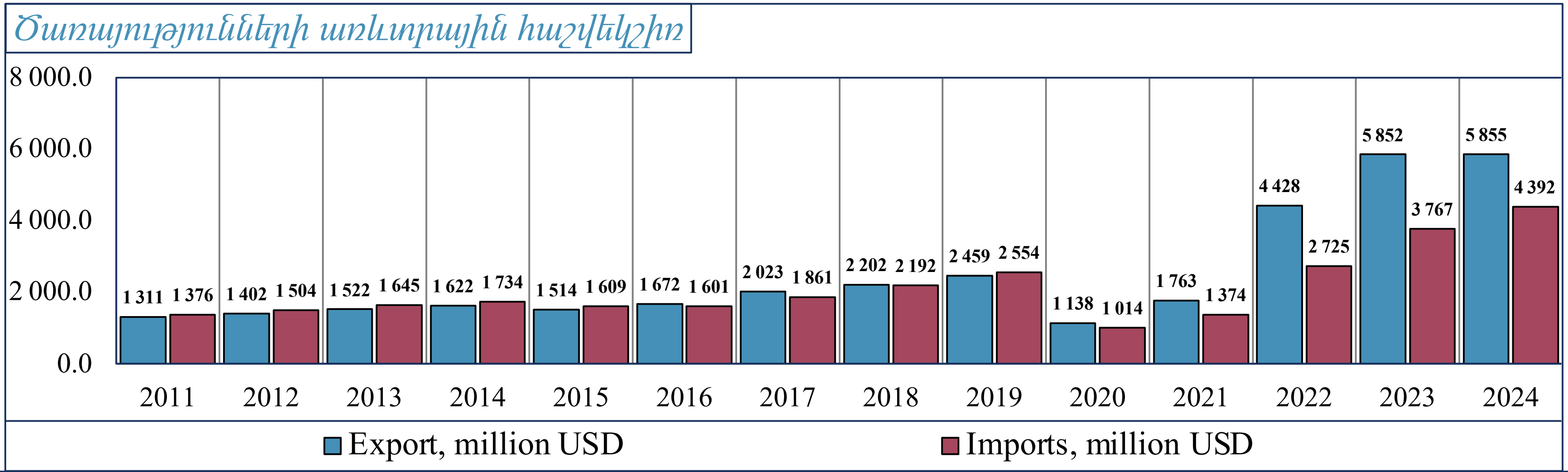

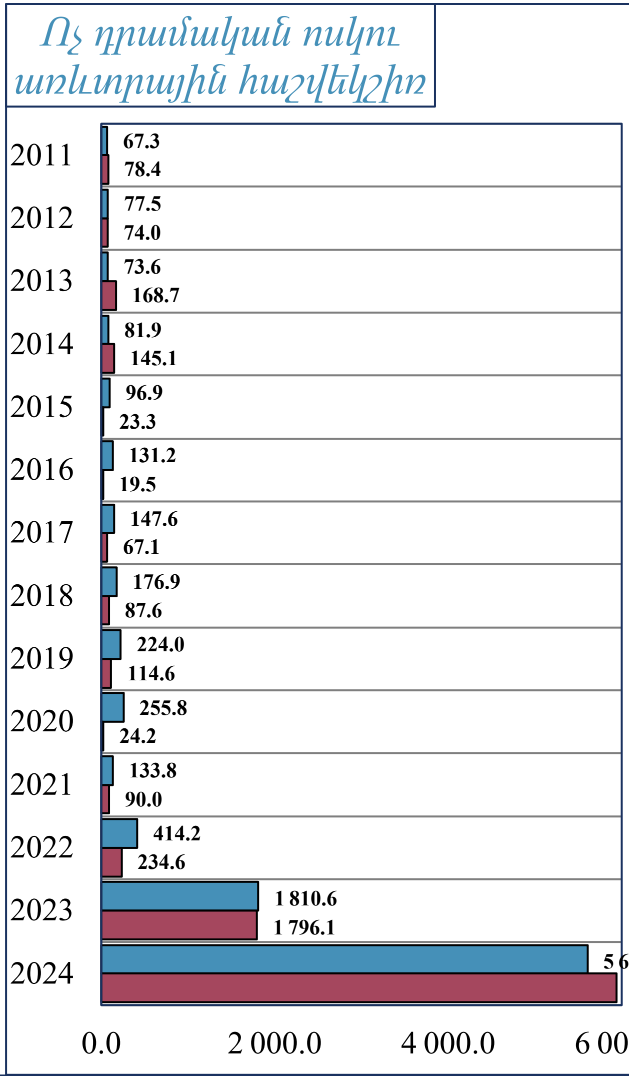

Ռուս-Հայկական Համալսարան – Տնտեսագիտության պետության և անցումային շրջանի տնտեսության հիմնախնդիրների ամբիոն

ՏՀՏ արտաքին տնտեսական գործունեության դինամիկան, 2011-2024

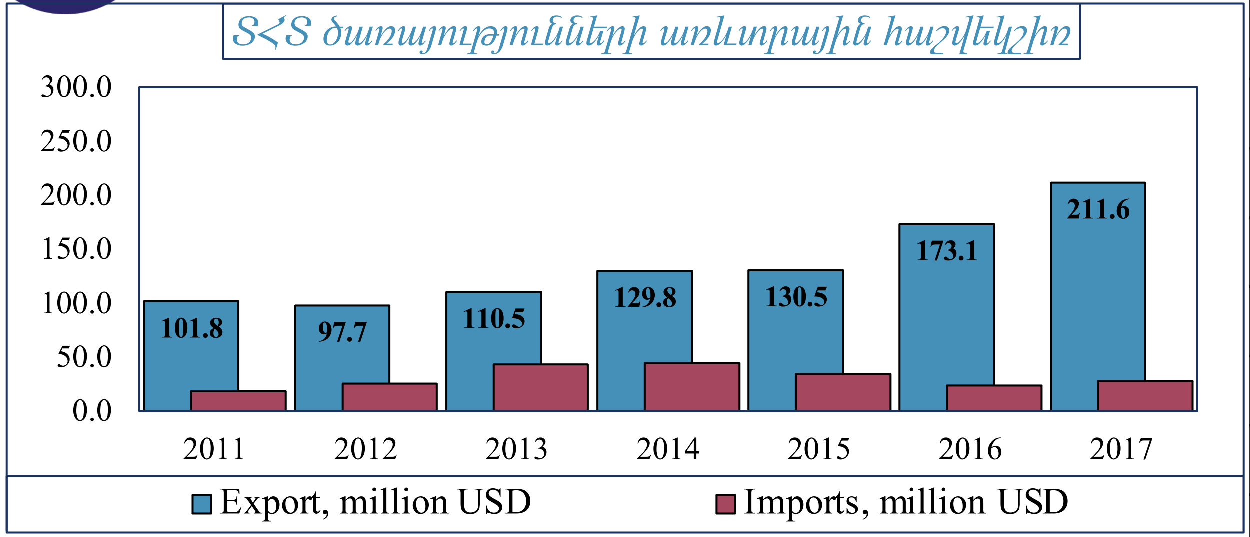

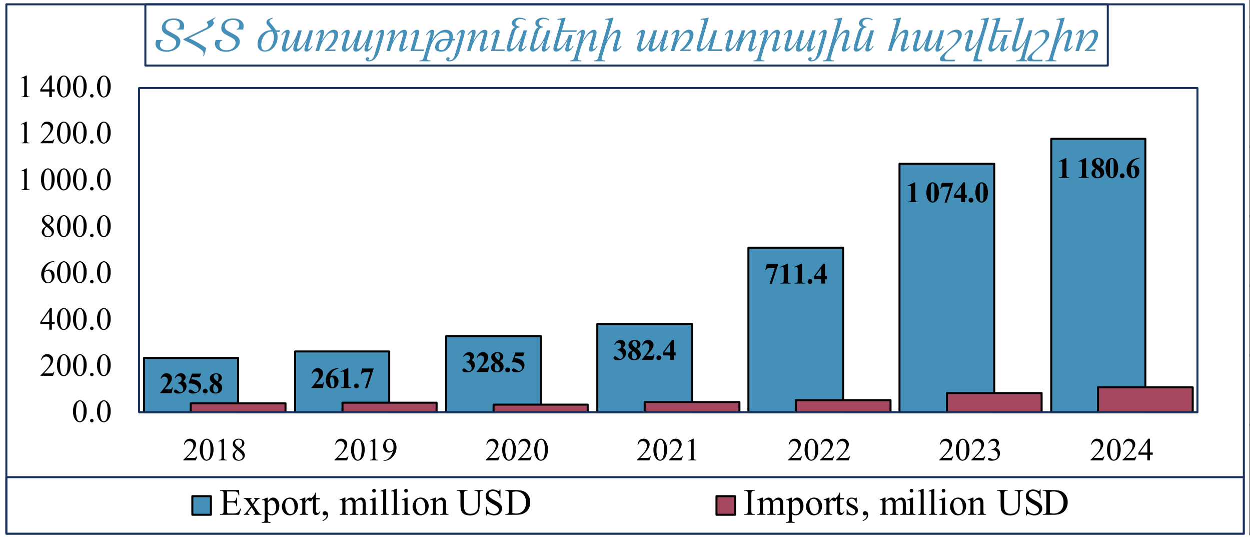

Օտարերկրյա ընդհանուր ներդրումների զուտ հոսքերը, միլիոն դրամ

	61	62	63
2014	958.4	6 375.7	420.2
2015	-30 524.0	4 506.8	-34.8
2016	7 169.9	1 753.8	-1.9
2017	-8 965.9	1 123.0	12.6
2018	-1 254.2	2 003.1	-10.5
2019	-14 339.0	62.6	19.6
Զուտ պաշար 31.12.2019	255 281.9	9 068.5	744.7
2020	-52 606.1	-459.1	27.6
2021	-6 363.9	1 680.5	60.2
2022	16 747.7	2 017.3	74.5
2023	51 349.2	1 897.6	-283.2
Զուտ պաշար 31.12.2023	166 833.9	12 184.6	8.4

61 – Telecommunications /// 62 – Computer programming, consultancy and related activities /// 63 – Information service activities

Արտաքին առևտրի ուղղությունները ըստ երկրների, 2002-2024, %

Արտահանում

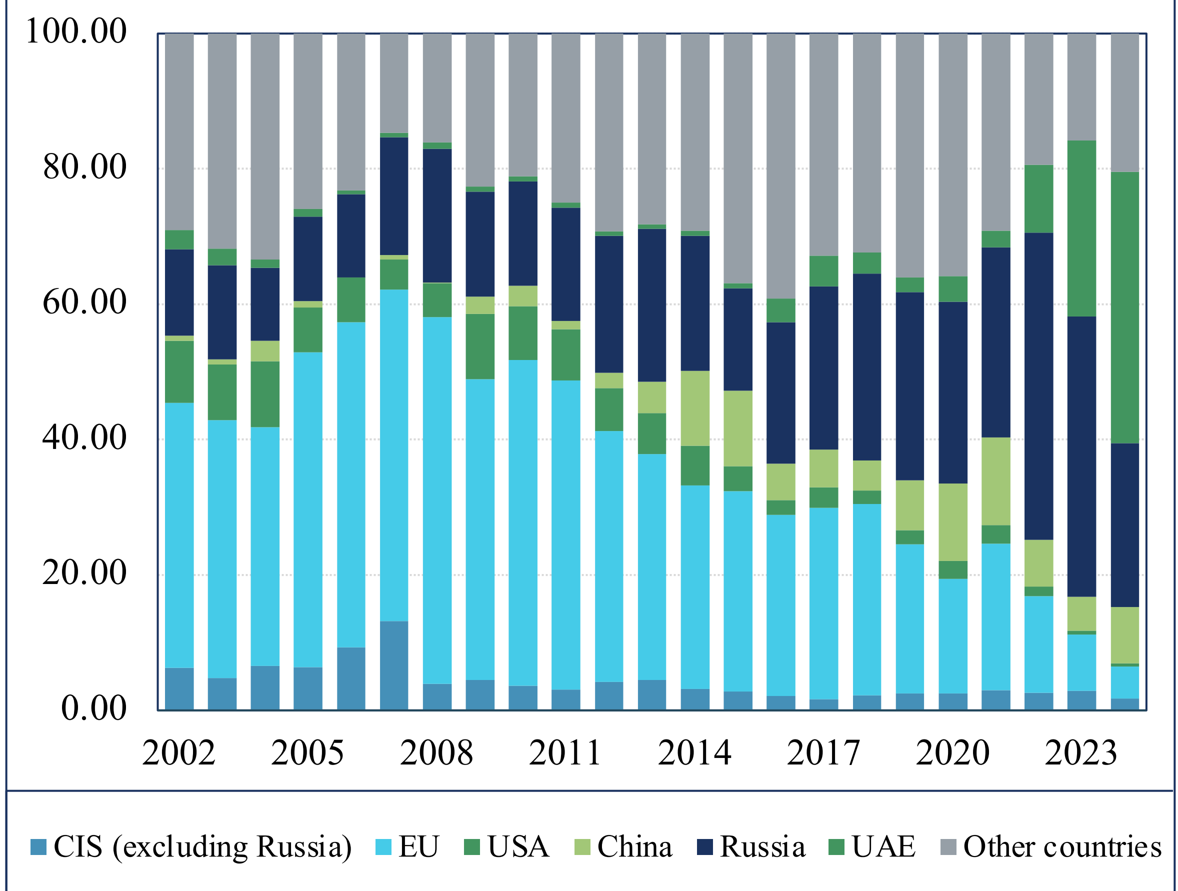

Ներմուծում

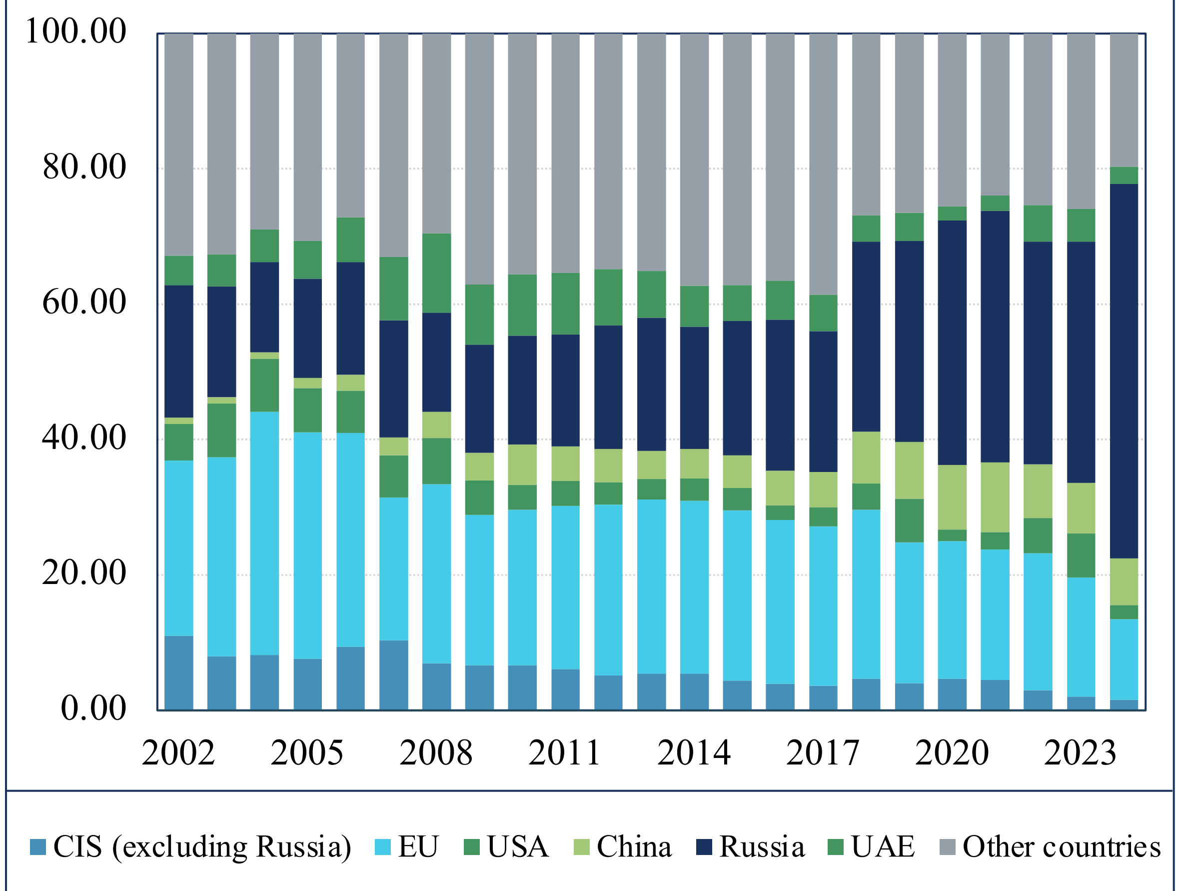

Источник: armstat.am

Արտաքին առևտրի ուղղությունները ըստ երկրների, 2022-2024

Արտահանում

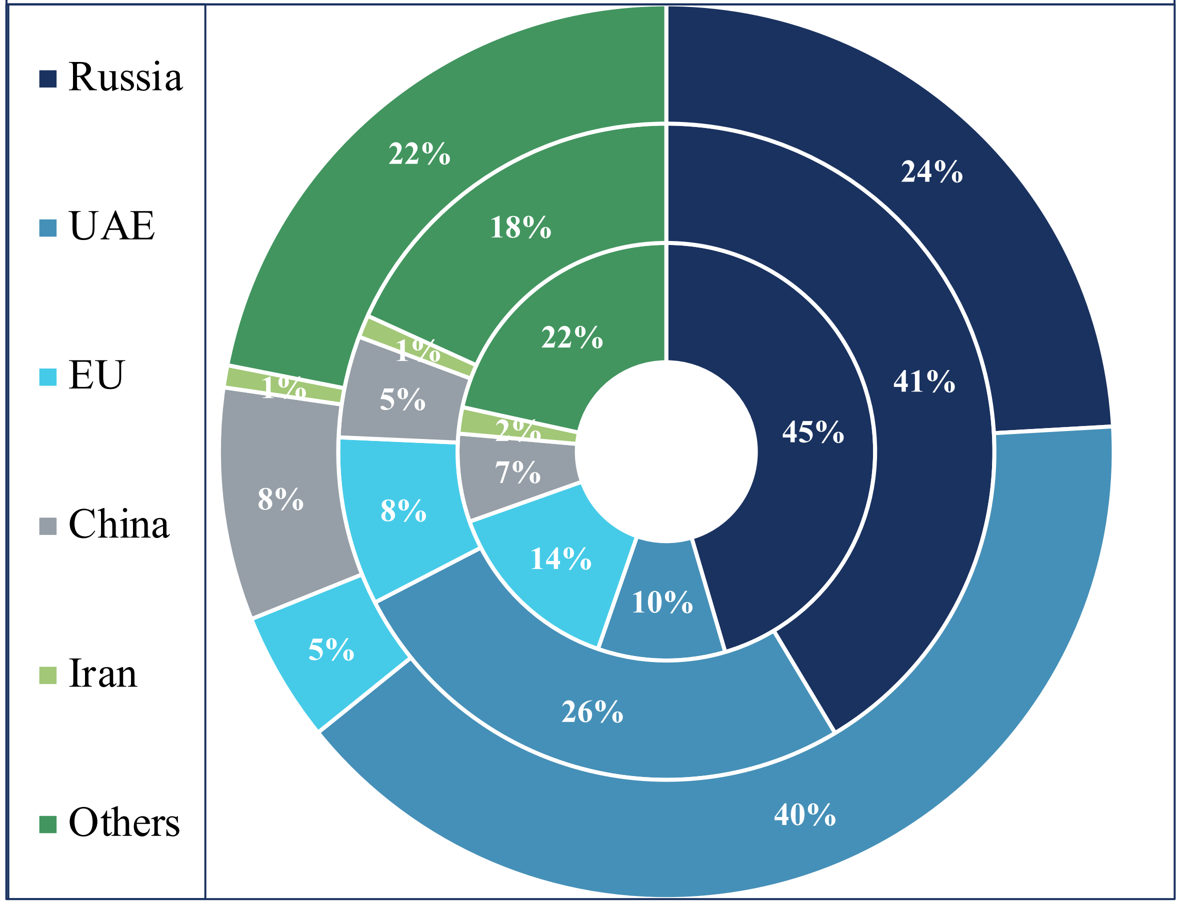

Ներմուծում

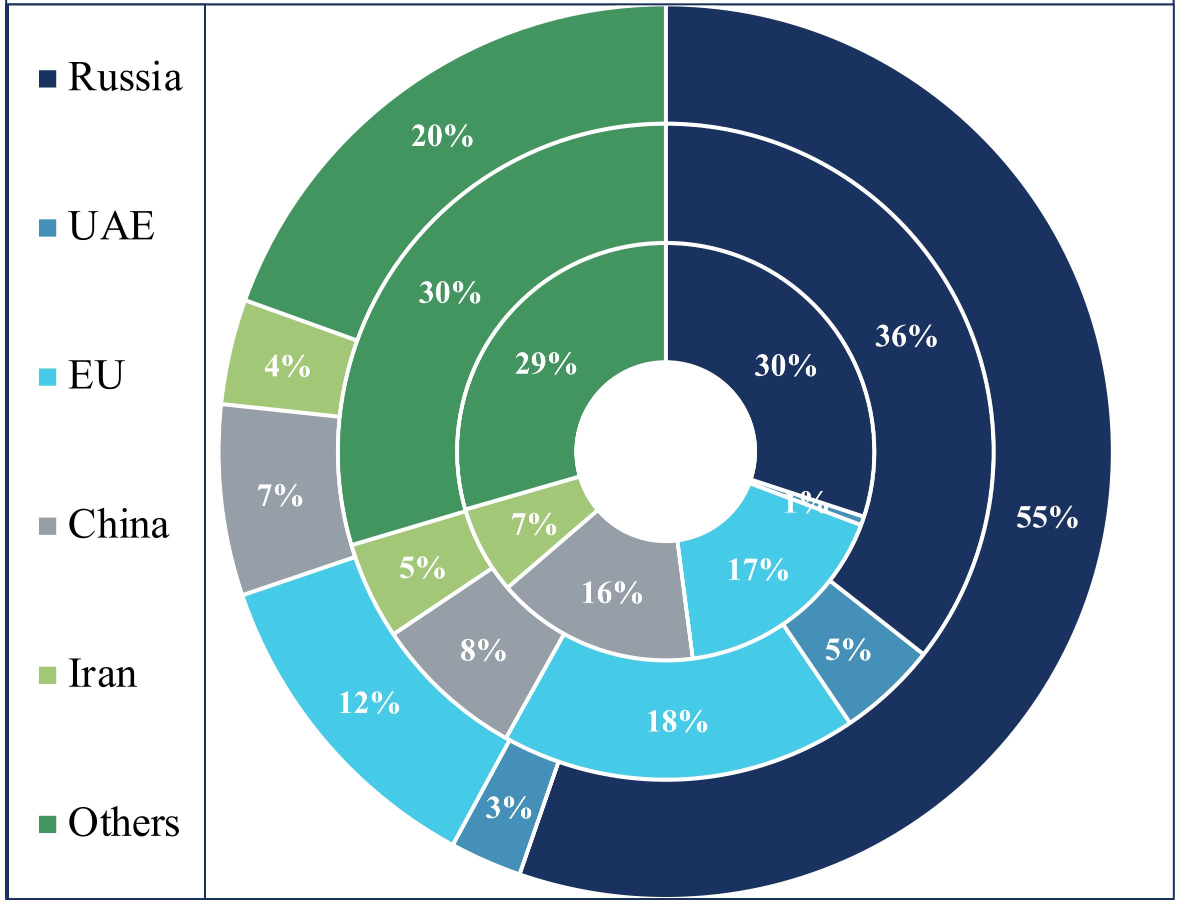

Note: Inner circle – 2022, Central circle – 2023, Outer circle – 2024.

Ռուս-Հայկական Համալսարան – Տնտեսագիտության տեսության և անցումային շրջանի տնտեսության հիմնախնդիրների ամբիոն

Արտաքին առևտրի ուղղություններն ըստ ապրանքների, 2022-2024

Արտահանում

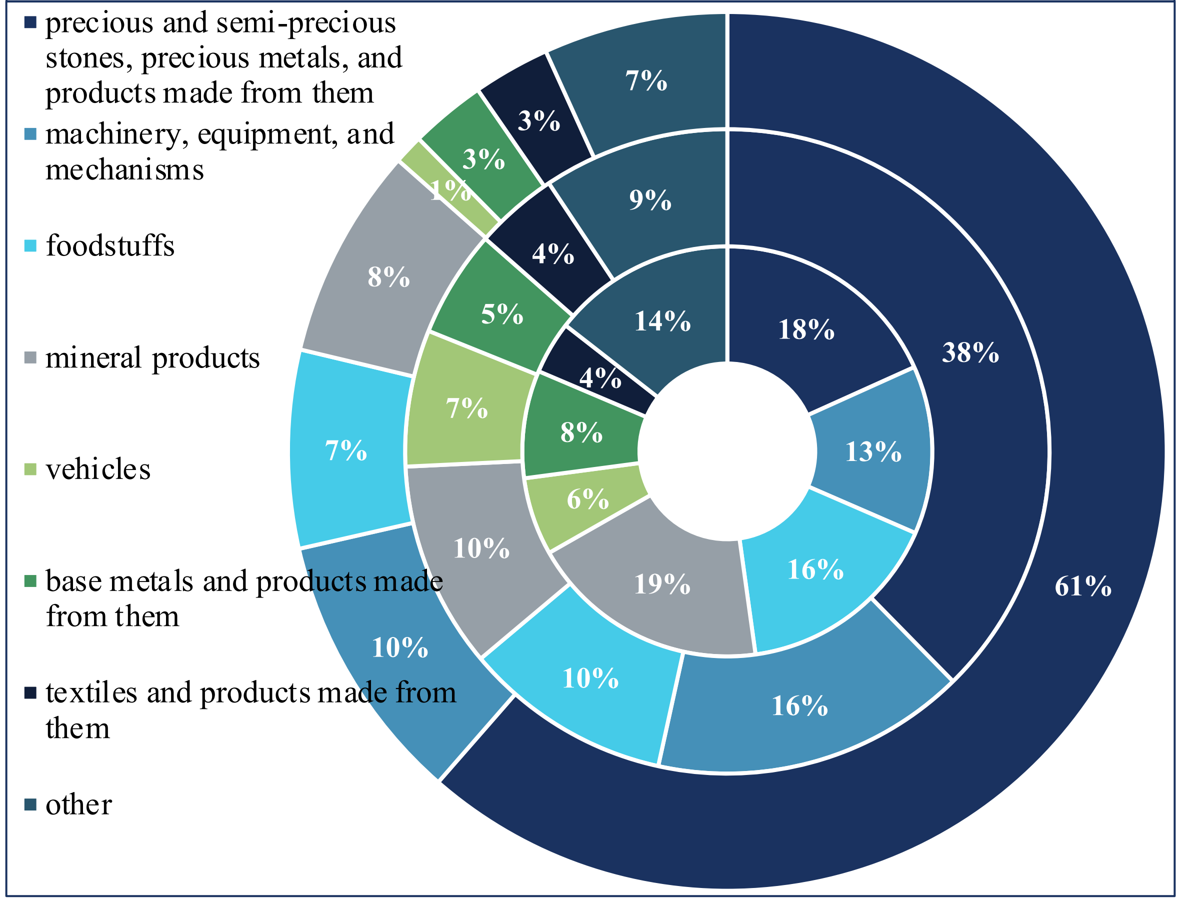

Ներմուծում

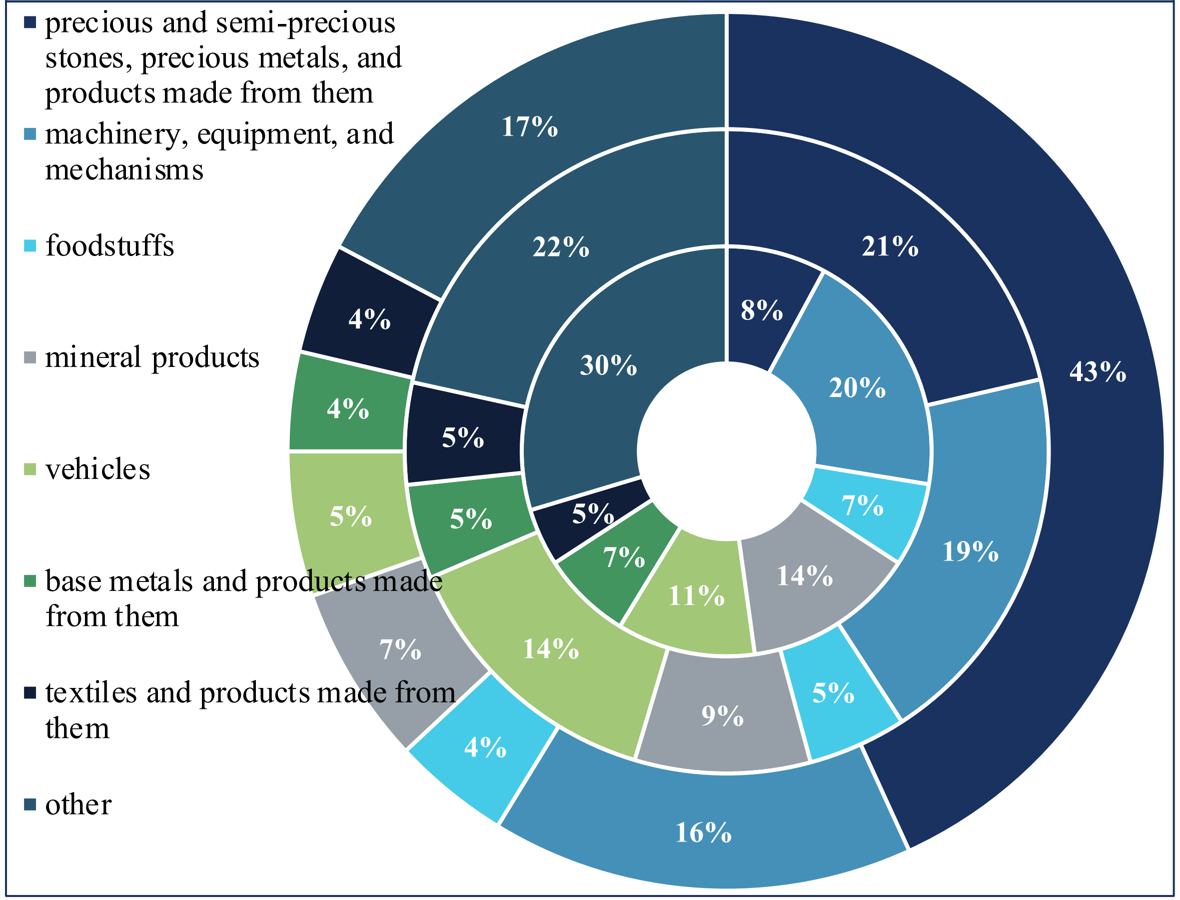

Note: Inner circle – 2022, Central circle – 2023, Outer circle – 2024.

Մասնավոր օտարերկրյա փոխանցումներ, 2004–2024

Զուտ ներհոսքերը ըստ երկրների

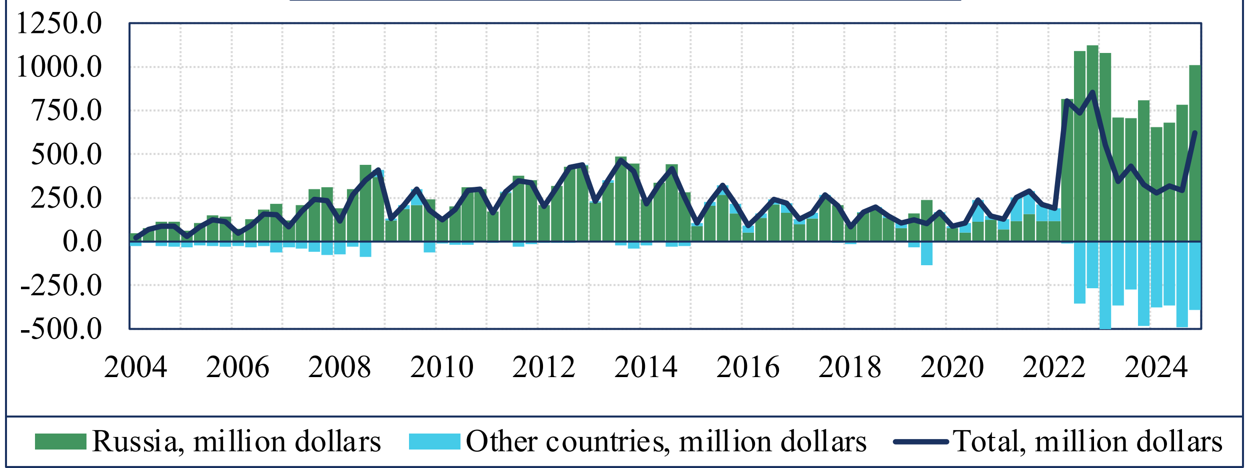

Ռուսաստանից ներհոսքեր

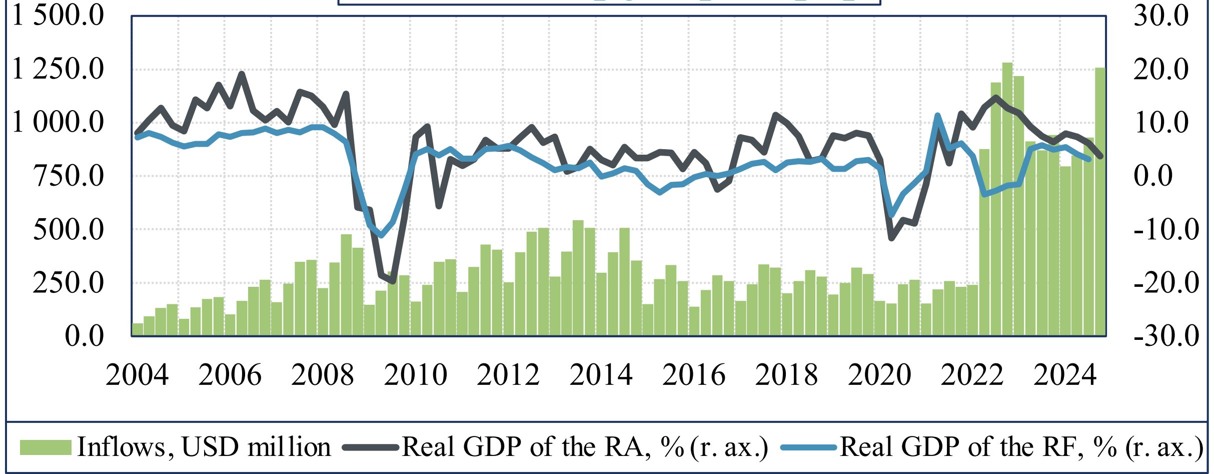

Զուտ ներհոսքերը ըստ արժույթի

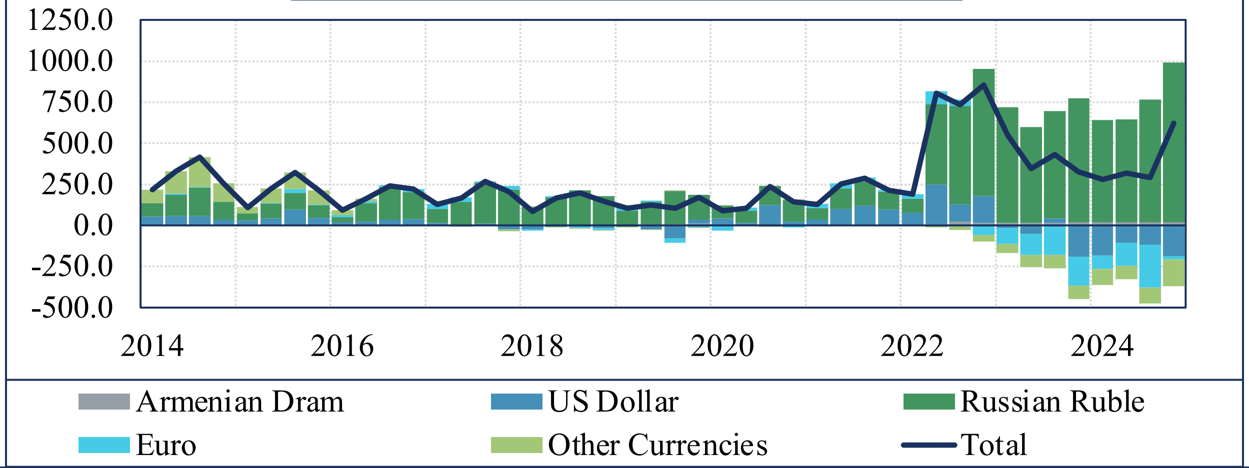

Միացյալ Նահանգներից ներհոսքեր

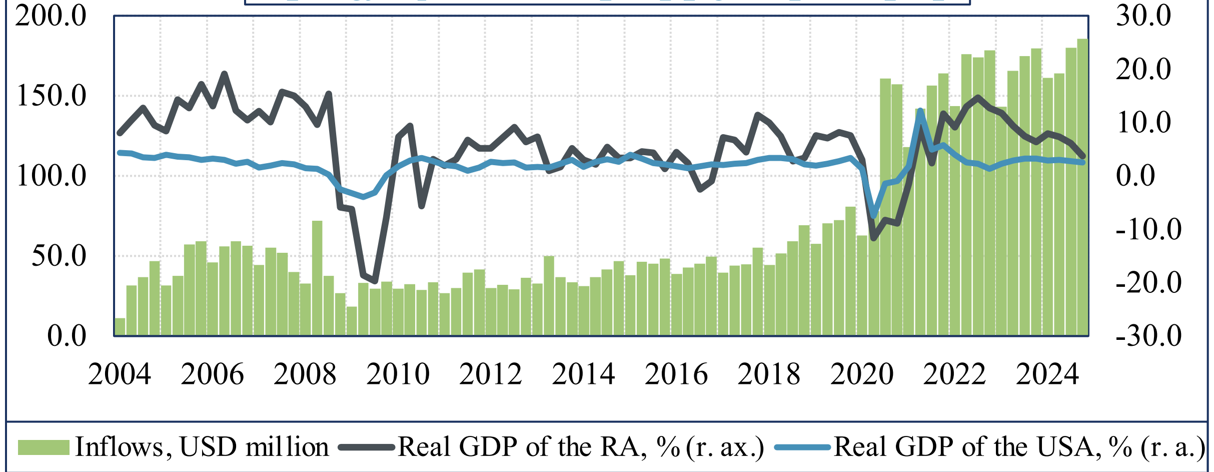

Դրամավարկային և հարկաբյուջետային քաղաքականություն, 2001–2025

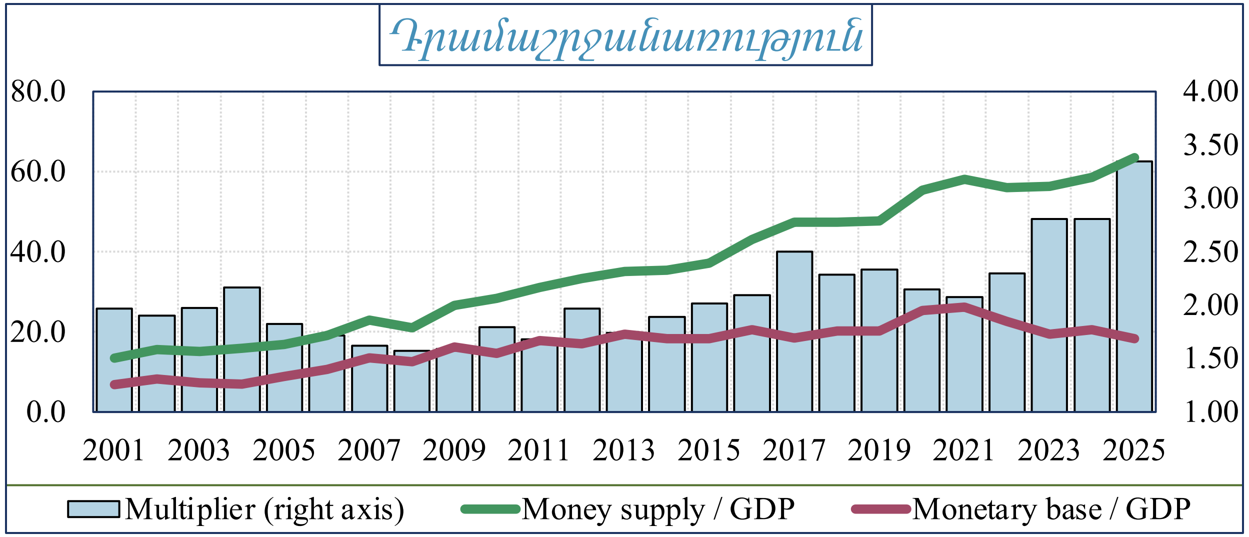

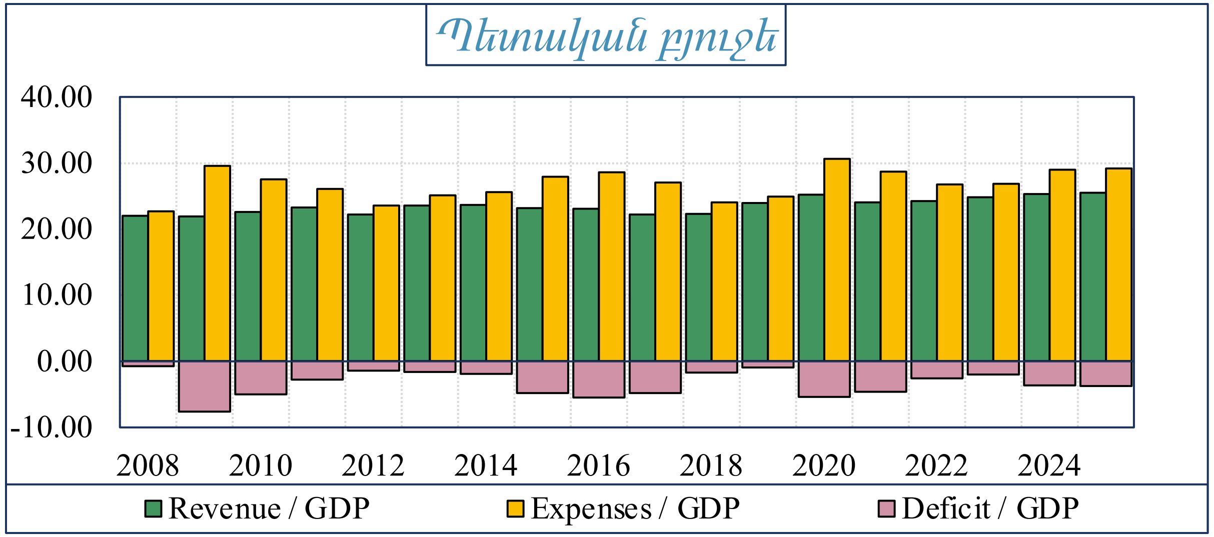

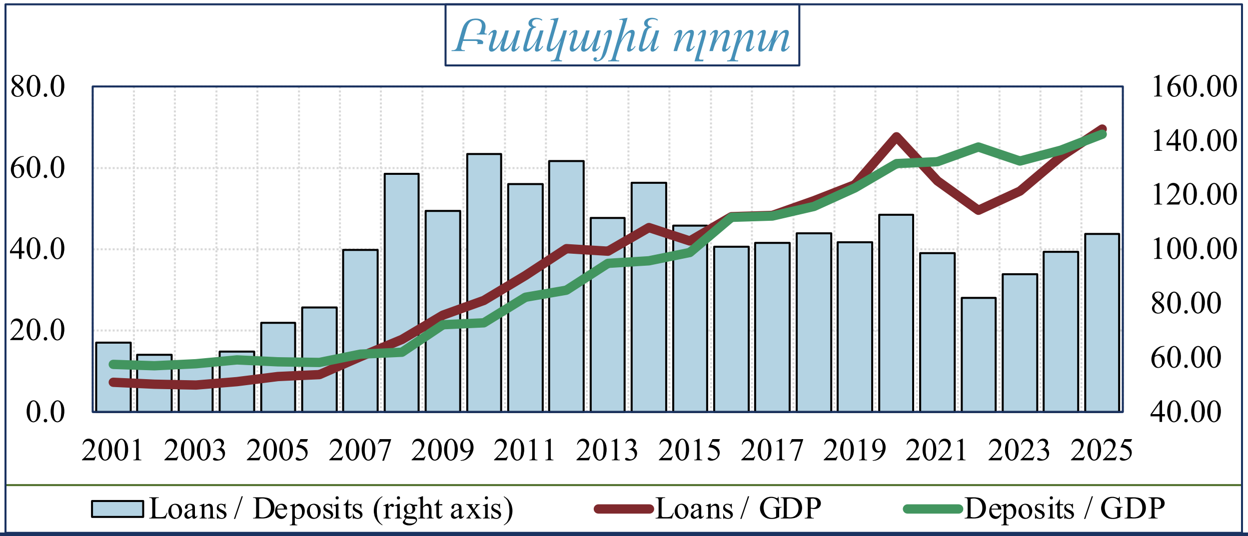

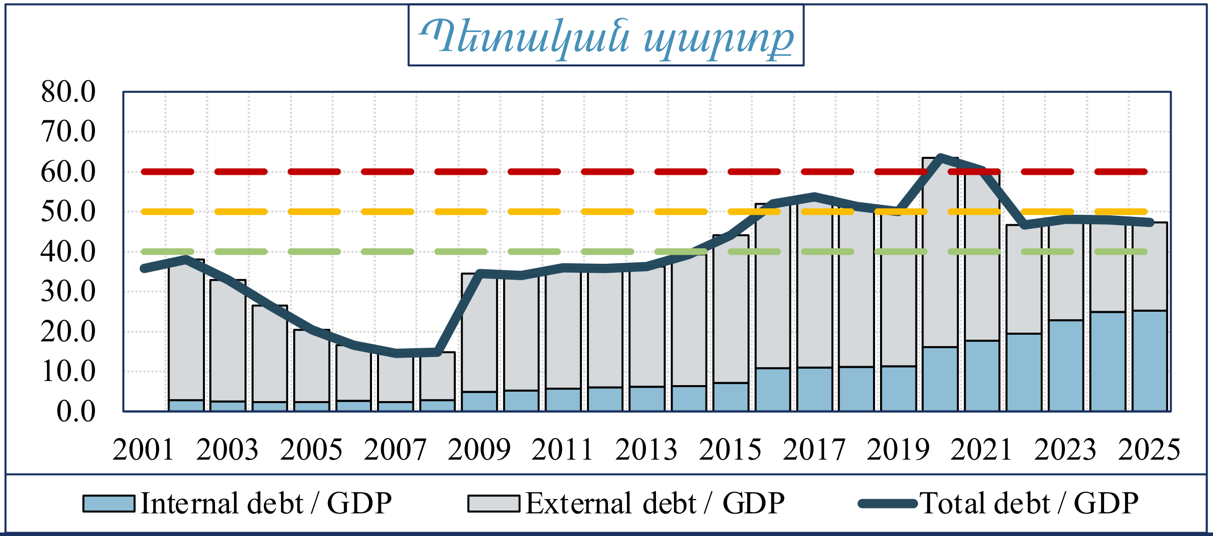

Ռուս-Հայկական Համալսարան – Տնտեսագիտության պետության և անցումային շրջանի տնտեսության հիմնախնդիրների ամբիոն

Քաղաքականության հակացիկլայինությունն և պրոցիկլայինությունը, 2006-2025

ՍԳԻ, փոխարժեք և ԴՎՔ

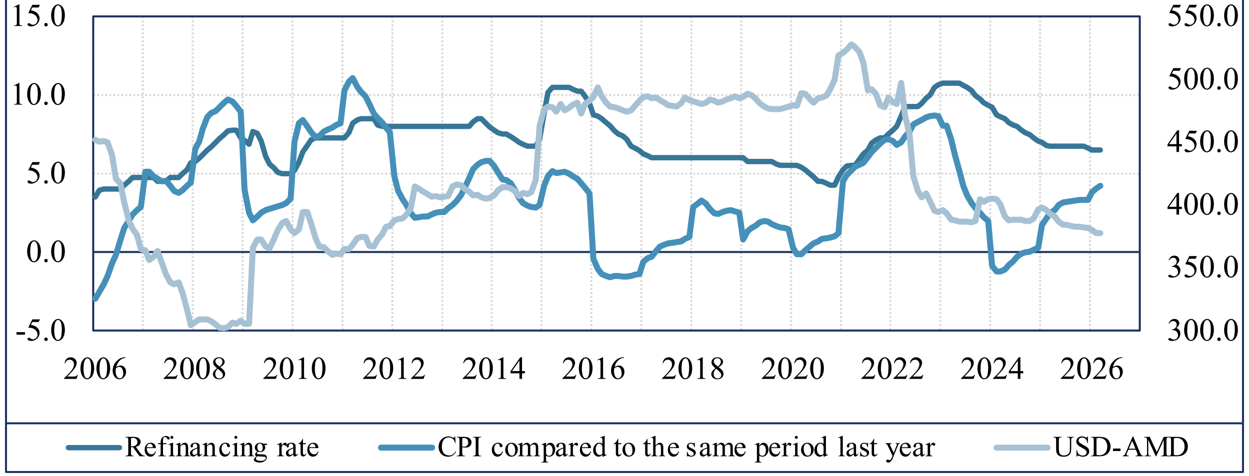

ՀՆԱ-ի ճեղք և ՀԲՔ

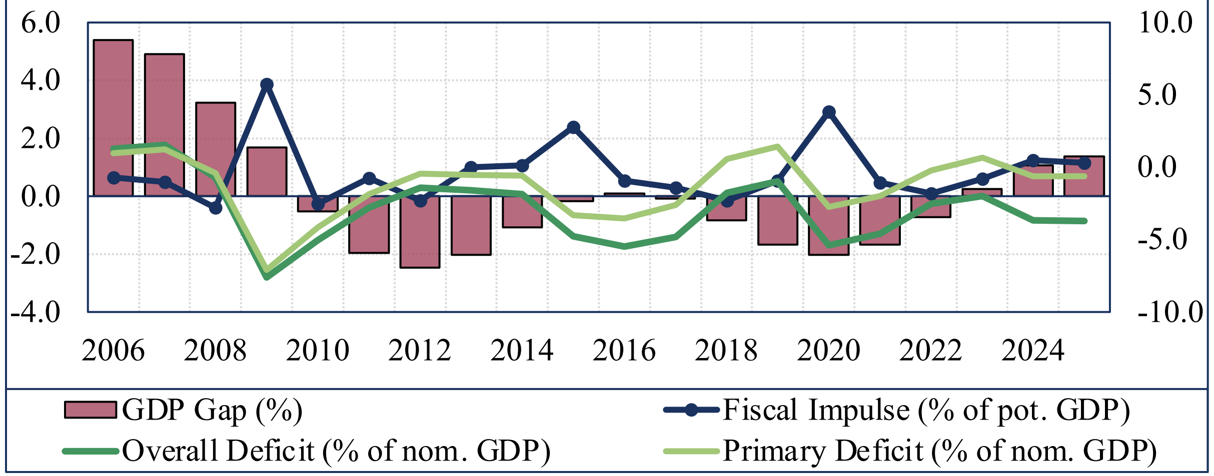

ԴՎՔ-ի տոկոսադրույքները

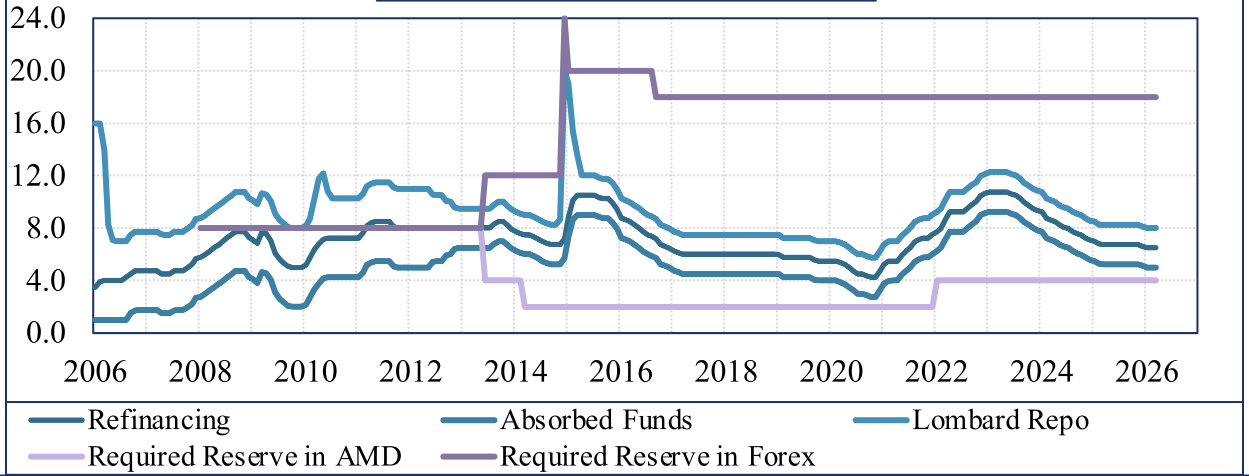

Հարկաբյուջետային ազդակը և դրա բաղադրիչները

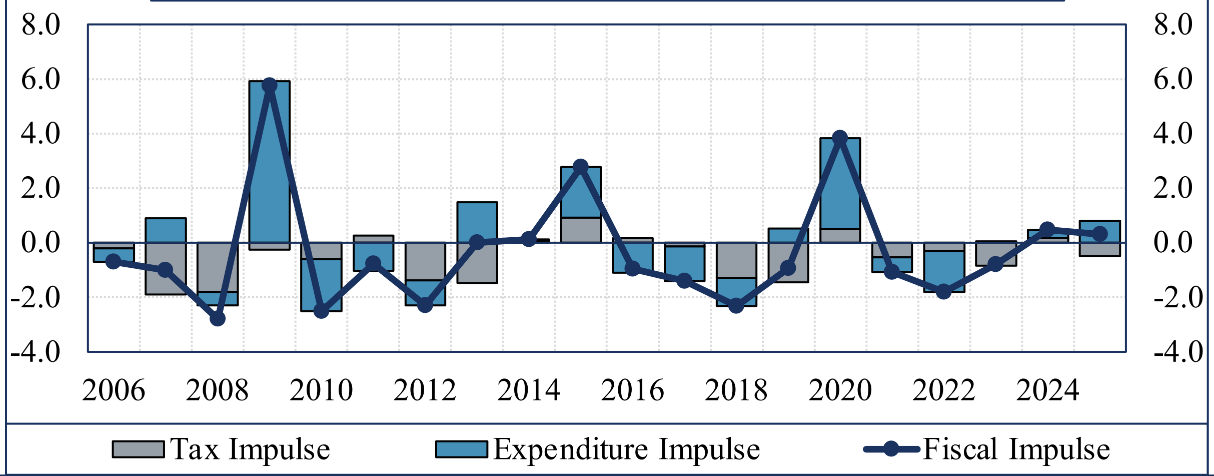

Ռուս-Հայկական Համալսարան – Տնտեսագիտության տեսության և անցումային շրջանի տնտեսության հիմնախնդիրների ամբիոն

Մեթոդաբանական հարթակ

Տվյալների հավաքագրում

↓

Կառուցվածքային վերլուծություն

↓

Միջերկրային համեմատություն

↓

Տնտեսաչափական գնահատում

↓

DSGE/GIMF մոդելավորում

↓

Սցենարային վերլուծություն

↓

Քաղաքականության բարելավմանն ուղղված առաջարկներ

Ինչու DSGE/GIMF մոդելային շրջանակ

- Դասական տնտեսաչափական մոդելները սահմանափակ են քաղաքականության ռեժիմների փոփոխության պայմաններում:
- Շոկերը փոխանցվում են միաժամանակ մի քանի ալիքներով, ինչը բարդացնում է պատճառահետևանքային նույնականացումը:
- DSGE-ն հաշվի է առնում սպասումները, վարքագծային արձագանքները և քաղաքականության կանոնները:
- GIMF-ը ներառում է արտաքին հատված, ֆիսկալ բլոկ, դրամավարկային արձագանք և պարտքի դինամիկա:
- Շրջանակը համադրելի է ՀՀ ՖՆ կողմից կիրառվող ARARAT ֆիսկալ ռազմավարության մոդելի տրամաբանության հետ:

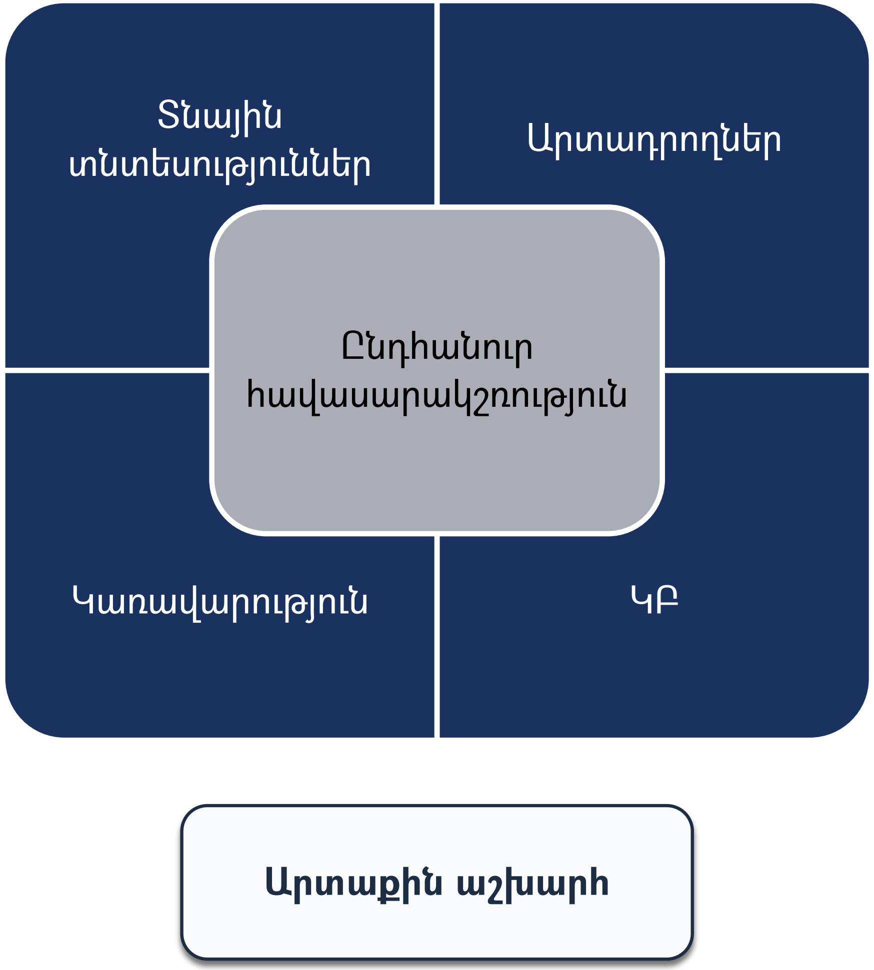

DSGE մոդելում ներառվող հիմնական ցուցանիշները

Տնային տնտեսություններ

Ֆինանսական բարեկեցություն ունեցող տնային տնտեսություններ (OLG)

- *Աշխատավարձ*
- *Պետական տրանսֆերտներ*
- *Կապիտալի աճ*
- *Ներդրումներ*
- *Պարտք*

Ֆինանսավորման սահմանափակ հասանելիություն ունեցող տնային տնտեսություններ (LIQ)

- *Աշխատավարձ*
- *Պետական փոխանցումներ*

Արտադրություն

Առևտրային ապրանքների ոլորտի արտադրողներ

Ոչ առևտրային ապրանքների ոլորտի արտադրողներ

Ձեռնարկատերեր և բանկեր

Մանրածախ վաճառողներ

Արտահանող և ներմուծող գործակալներ

Մակրո քաղաքականություն

ՀԲՔ

- *Հարկերի 4 փեսակ*
- *Ծախսերի 3 փեսակ*
- *Արփաքին և ներքին պարփք*
- *Հարկաբյուջեփային կանոններ*

ԴՎՔ

- *Թեյլորի կանոնը*

Աշխատանքի և կապիտալի շուկա

Կապիտալ ապրանքների արտադրողներ

Արհմիություններ

Ռուս-Հայկական Համալսարան – Տնտեսագիտության տեսության և անցումային շրջանի տնտեսության հիմնախնդիրների ամբիոն

DSGE մոդելում ներառվող հիմնական ցուցանիշները

Իրական հատված

ՀՆԱ, սպառում, ներդրումներ, արտադրանք, զբաղվածություն, աշխատավարձ

Ֆիսկալ հատված

հարկեր/ՀՆԱ, ծախսեր, դեֆիցիտ, պետական պարտք

Արտաքին հատված

արտահանում, ներմուծում, փոխարժեք, առևտրի պայմաններ

Դրամավարկային հատված

գնաճ, տոկոսադրույք, դրամավարկային արձագանք

Սցենարներ

հարկային փոփոխություն, ներդրումային արձագանք, արտաքին շոկեր

Ֆիսկալ հատված

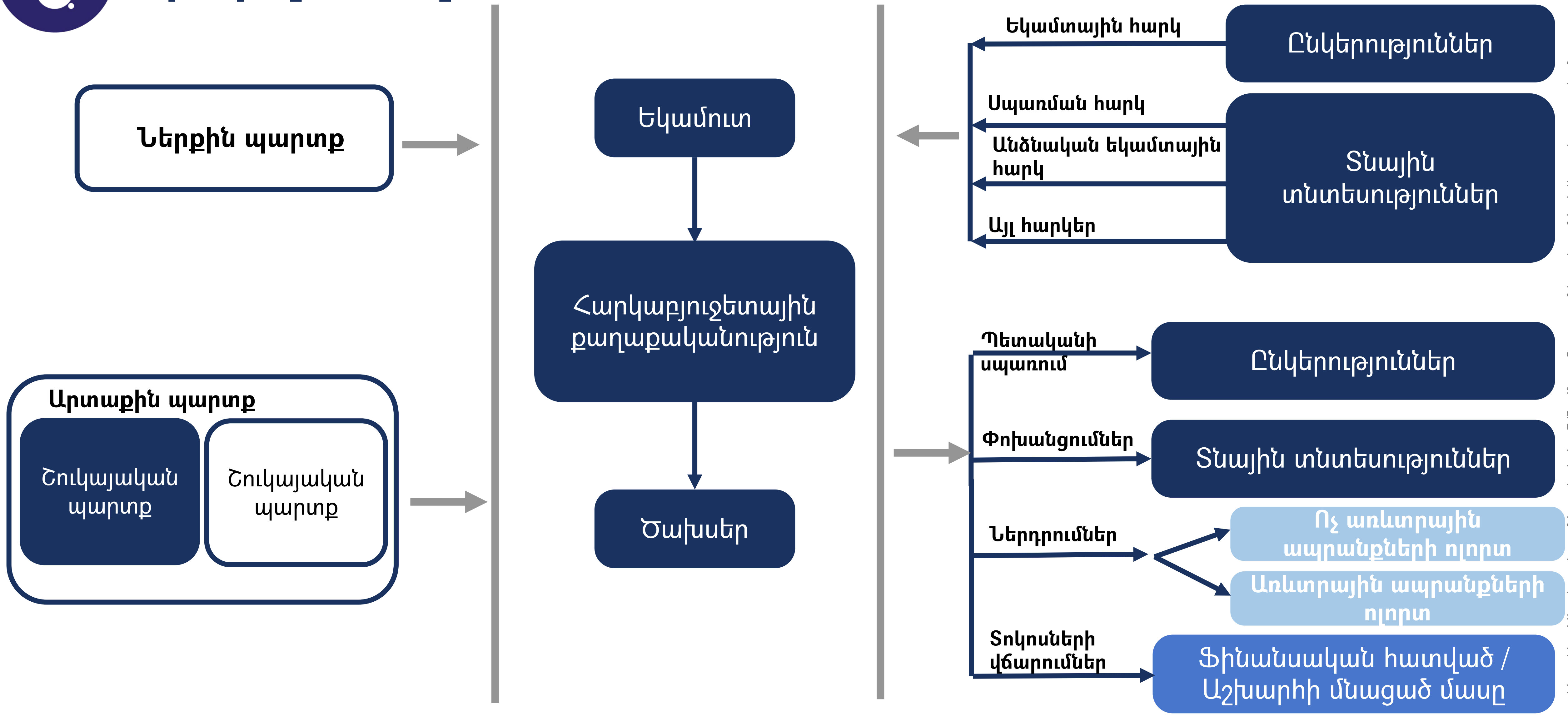

Տնային տնտեսություններ

- OLG տնային տնտեսության օգտակարության ֆունկցիան՝

$$E_t \sum_{s=0}^{\infty} (\beta_t \theta)^s \left[\frac{1}{1-\gamma} \left(\left(C_{a+s,t+s}^{OLG}\right)^{\eta^{OLG}} \left(S_t^L - \ell_{a+s,t+s}^{OLG}\right)^{1-\eta^{OLG}} \right) + \frac{u^m}{1-\gamma} \left(\frac{M_{a+s,t+s}}{P_{t+s}^R} \right)^{1-\gamma} \right]$$

- LIQ տնային օգտակարության ֆունկցիան՝

$$E_t \sum_{s=0}^{\infty} (\beta_t \theta)^s \left[\frac{1}{1-\gamma} \left(\left(C_{a+s,t+s}^{LIQ}\right)^{\eta^{LIQ}} \left(S_t^L - \ell_{a+s,t+s}^{LIQ}\right)^{1-\eta^{LIQ}} \right)^{1-\gamma} \right]$$

Կապիտալի հարկը (շահութահարկ) անմիջականորեն ազդում է կազմակերպությունների շահութաբերության վրա

$$RETKT_t = \frac{(1-\tau_{t+1}^{K}) * (u_{t+1} * RKT_{t+1} - AUT_{t+1}) + (1-\delta_{t+1}^{K}) * Q_{t+1}}{Q_t} + \delta_{t+1}^{K} * \tau_{t+1}^{K} * \frac{Q_{t+1}}{Q_t}$$

- $RETKT_t$ - ընկերության սեփական կապիտալի եկամտաբերություն
- RKT_{t+1} - կապիտալի վարձակալության տոկոսադրույք
- τ_{t+1}^{K} - կապիտալի հարկի տոկոսադրույք
- δ_{t+1}^{K} - կապիտալի ամորտիզացիայի տոկոսադրույք
- u_{t+1} - կապիտալի ինտենսիվություն
- AUT_{t+1} - կապիտալի ծախսեր
- Q_t - Թոբինի հարց

Ֆիսկալ հատված

- Հանրային ապրանքների արտադրություն

$$Z_t^G = \left((\alpha_{GC})^{\frac{1}{\xi_G}} (Y_t^{GC})^{\frac{\xi_G - 1}{\xi_G}} + (1 - \alpha_{GC})^{\frac{1}{\xi_G}} (Y_t^{GI})^{\frac{\xi_G - 1}{\xi_G}} \right)^{\frac{\xi_G}{\xi_G - 1}}$$

- Z_t^G - պետական հատվածի ընդհանուր արտադրանք
- Y_t^{GC} - սպառողական ապրանքներ
- Y_t^{GI} - ներդրումային ապրանքներ

- Բյուջեի եկամուտներ

$$\tau_t = \tau_{L,t} w_t L_t + \tau_{C,t} p_t^C C_t + \tau_{ls,t} + \tau_{k,t} \sum_{J=N,T} \left[u_t^J r_{k,t}^J - \delta_{K_t}^J q_t^J - a(u_t^J) \right] \bar{K}_t^J$$

- $\tau_{L,t} w_t L_t$ - եկամտային հարկ
- $\tau_{C,t} p_t^C C_t$ - սպառման հարկեր
- $\tau_{ls,t}$ - այլ հարկեր
- $\tau_{k,t}$ - շահութահարկ

DSGE արդյունք. շահութահարկի փոփոխությունների հետևանքների գնահատում

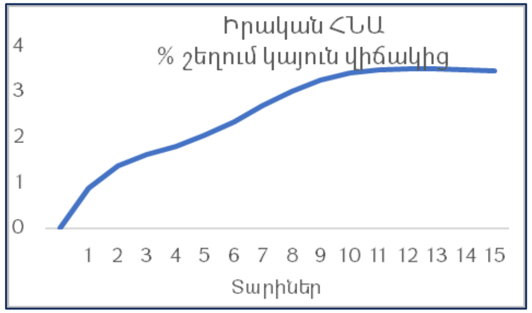

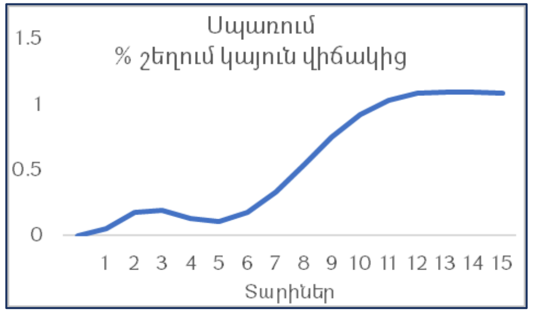

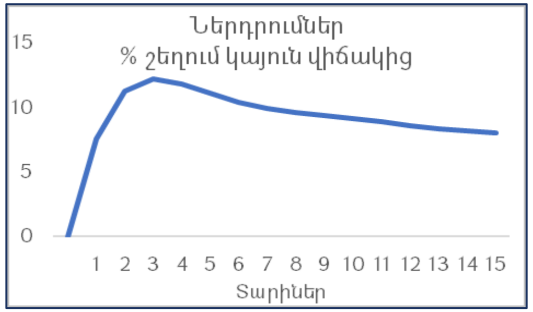

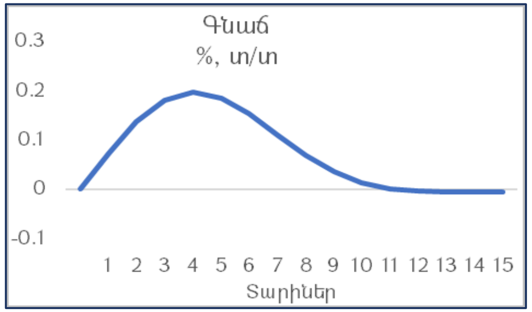

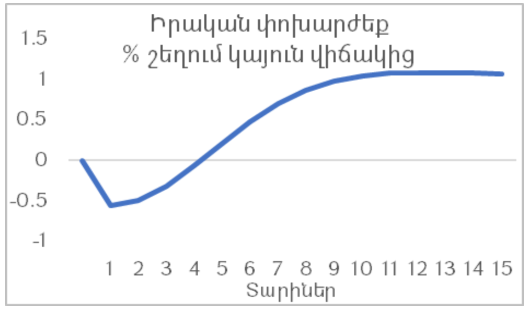

- Արտադրանքը կարճաժամկետում աճում է մոտ 2%-ով:
- Միջնաժամկետում ազդեցությունը ամրապնդվում է 3.5-4.0% միջակայքում:
- Ներդրումները արձագանքում են առավել ուժեղ՝ 12-15% աճով:
- Արտահանման աճը միջնաժամկետում կազմում է 2-3%:

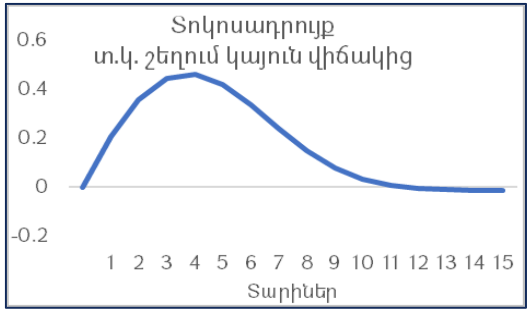

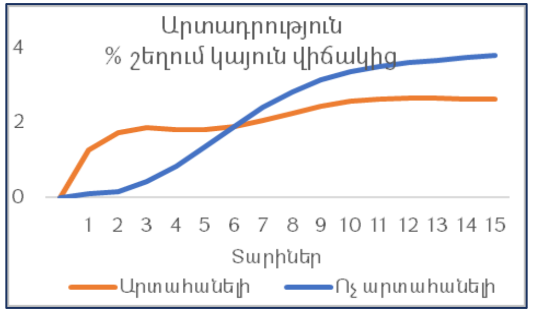

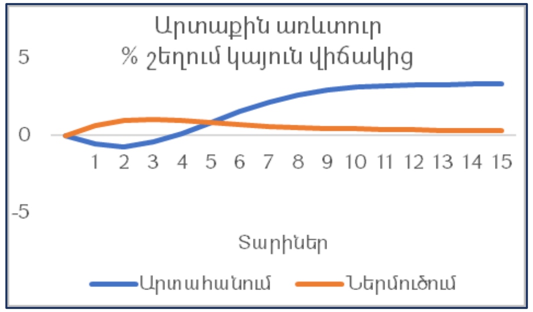

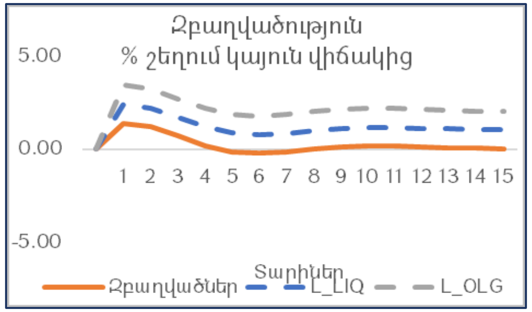

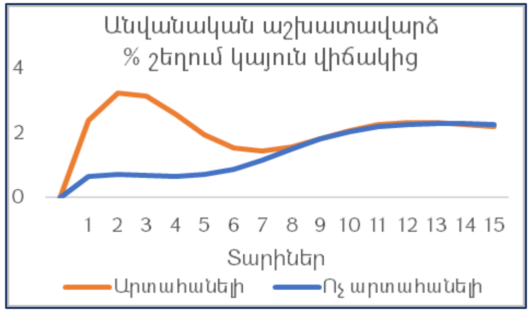

DSGE արդյունք․ շահութահարկի փոփոխությունների հետևանքների գնահատում․առանց ներդրումների աճի ազդեցության

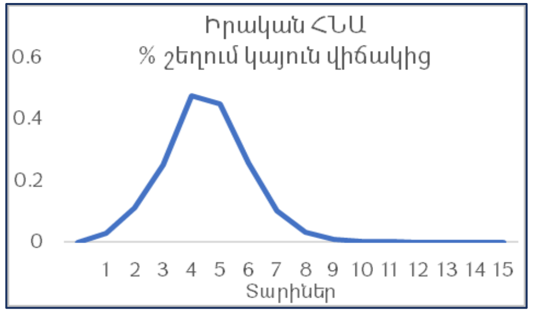

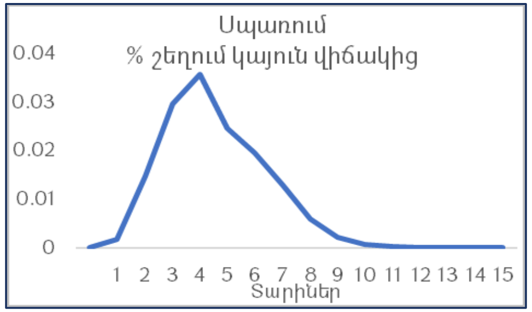

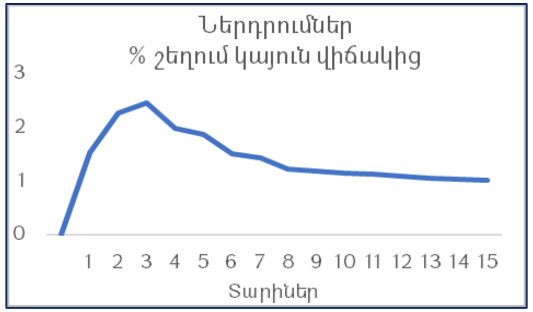

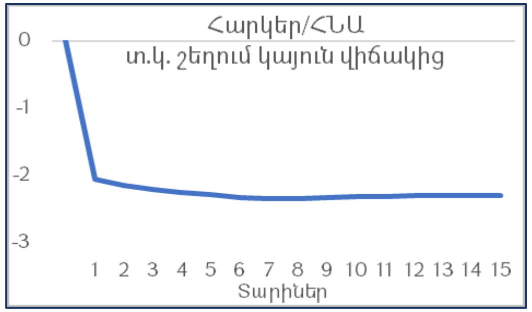

Հայաստանում ներդրումային ուղղվածություն ունեցող ոլորտներում շահութահարկի բարեփոխումը կարող է էականորեն խթանել տնտեսական աճը և նպաստել ֆիսկալ կայունության բարելավմանը երկարաժամկետ հատվածում: DSGE մոդելի կիրառումը թույլ է տվել բացահայտել հարկային քաղաքականության հիմնական ազդեցության ուղիները՝ կապիտալի եկամտաբերության աճը, ներդրումների կուտակման արագացումը և արտադրական հզորությունների ընդլայնումը:

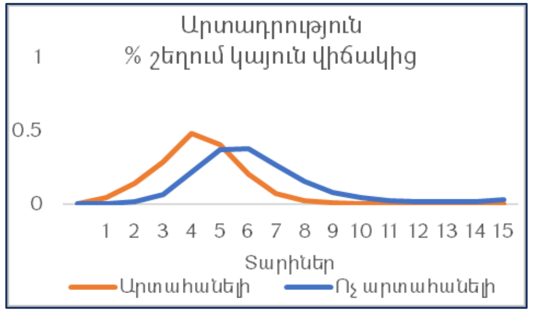

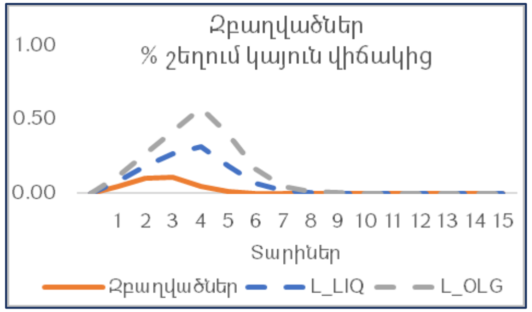

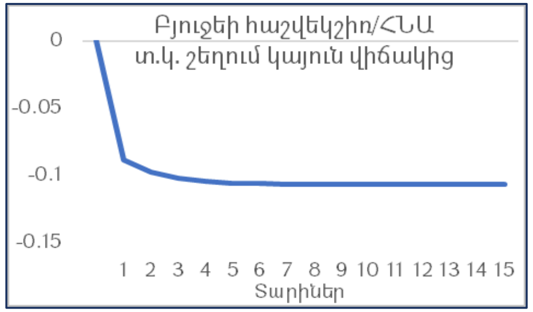

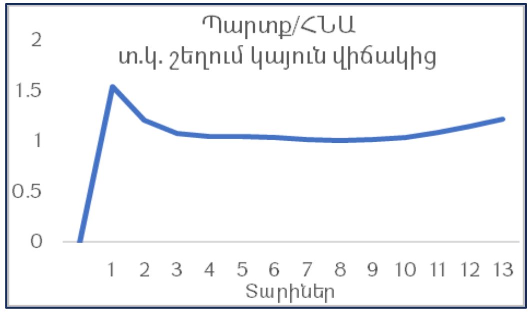

Քաղաքականության առաջարկների ուղղությունները

Արտադրողականություն

բարձր արտադրողականություն ունեցող ոլորտների զարգացում

Ներդրումներ

կապիտալի կուտակման և տեխնոլոգիական արդիականացման խթանում

Ֆիսկալ կայունություն

հակացիկլիկ քաղաքականություն և պարտքի կայունության պահպանում

Դիվերսիֆիկացում

արտաքին տնտեսական կապերի և շուկաների բազմազանեցում

Մոդելային պլանավորում

DSGE/GIMF արդյունքների ինտեգրում պետական պլանավորմանը

Ինստիտուցիոնալ միջավայր

հարկային խթանների զուգակցում ներդրումային միջավայրի բարելավմամբ

Եզրահանգումներ

- ՀՀ տնտեսությունը շարունակում է դրսևորել բարձր զգայունություն արտաքին շոկերի նկատմամբ
- 2022-2024 թթ. աճը մեծամասնորեն պայմանավորված էր ժամանակավոր արտաքին գործոններով
- Աճի կառուցվածքը դեռևս ամբողջությամբ չի ապահովում արտադրողականության կայուն բարձրացում
- Արտաքին, միգրացիոն և կապիտալի հոսքերի վերադասավորումը ստեղծել է և՛ հնարավորություններ, և՛ ռիսկեր
- DSGE/GIMF մոդելների շրջանակը թույլ է տալիս գնահատել պետական տնտեսական քաղաքականության սցենարների մակրոտնտեսական հետևանքները
- Առաջնահերթություն է դառնում ժամանակավոր շոկային ազդակների վերածումը երկարաժամկետ ներքին աճի աղբյուրների

2025 թ. գիտական արդյունքները. հրապարակված հոդվածներ

15	1	14	2	2
գիտական հոդված	SJR Q3 հոդված	РИНЦ հոդված	ՀՀ ԲԿԳԿ հոդված	ՌԴ ԲՈՀ հոդված

- Հրապարակումները և զեկույցները ներկայացնում են շոկերի, ֆիսկալ քաղաքականության, կառուցվածքային սահմանափակումների և արտաքին առևտրի թեմաները:
- Գիտական արդյունքները ստեղծում են հաջորդ տարվա մոդելային և սցենարային վերլուծության հիմքը:

2025 թ. գիտական արդյունքները. հրապարակման փուլում գտնվող

1	3	1
SJR Q2 հոդված	SJR Q3 հոդված	SJR Q4 հոդված

- Հոդվածները կենտրոնացած են ծրագրի առանցքային ուղղությունների վրա՝ հարկաբյուջետային քաղաքականություն, պետական պարտք, ժողովրդագրական գործոններ և տրանսֆերտային կախվածություն:
- Հրատարակման փուլում գտնվող աշխատանքները լրացնում են 2025 թ. գիտական արդյունքները և ապահովում ծրագրի միջազգային գիտական տեսանելիությունը:

Հրատարակված և հրատարակման փուլում գտնվող գիտական աշխատություններ

1. Петросян Е.Г., Папян З.К. **«Приток мигрантов: влияние на экономику Республики Армения»** // Регион и мир, 2025, № 2 (57), С. 206-211. DOI: 10.58587/18292437-2025.2-206 **(РИНЦ, КВОН РА)**
2. Сандоян Э.М., Петросян И.Б., Папян З.К. **«Экзогенные шоки как угроза экономической безопасности Республики Армения»** // Экономическая безопасность, 2025, № 8 (5), С. 1265-1284. DOI 10.18334/ecsec.8.5.123299 **(РИНЦ, ВАК РФ)**
3. Папян З.К. **«Сравнительный анализ влияния экзогенных шоков 2020-2024 гг. на Армению и страны ЕАЭС»** // Научная весна молодых учёных Евразии: сборник научных статей участников Международной научно-практической школы, 2025, С. 212-220. **(РИНЦ)**
4. Петросян Е.Г. **«Государственный долг РА: основные вызовы»** // Регион и мир, 2025, № 4 (59), С. 166-170. DOI: 10.58587/18292437-2025.4-166 **(РИНЦ, КВОН РА)**
5. Петросян Г.А., Петросян Е.Г. **«Долгосрочные тренды трансформации экономики Армении в условиях глобальной нестабильности»** // Фундаментальные и прикладные исследования в области управления, экономики и торговли: сборник трудов Всероссийской научно-практической и учебно-методической конференции. В 8 ч. Ч. 6. - СПб.: ПОЛИТЕХ-ПРЕСС, 2025, С. 143-151. **(РИНЦ)**
6. Сандоян Э.М., Петросян И.Б., Папян З.К. **«Глобальные экономические шоки и их влияние на устойчивость национальных экономик»** // Внешнеэкономические отношения на постсоветском пространстве: стратегические вызовы и перспективы развития: монография / Под общей ред. М.В. Селюкова. - Белгород: ООО «Эпицентр», 2025. - С. 68-77. **(РИНЦ)**
7. Тавадян Аг.А. **«Анализ факторов экономического роста Республики Армения в 2022–2024 гг. в условиях внешнеэкономической неопределённости: критический подход»** // Внешнеэкономические отношения на постсоветском пространстве: стратегические вызовы и перспективы развития: монография / Под общей ред. М.В. Селюкова. - Белгород: ООО «Эпицентр», 2025. - С. 100-111. **(РИНЦ)**
8. Сандоян Э.М., Петросян И.Б., Папян З.К. **«Устойчивость социально-экономической системы Армении в условиях глобальных кризисов: институциональные и структурные аспекты»** // XII Международная конференция по прикладной экономике iCare: сборник трудов конференции, 2025, в печати. **(РИНЦ)**
9. Петросян Е.Г., Нашикян Л.А. **«Стратегия адаптации развивающихся экономик к геополитическим изменениям: опыт Армении»** // XII Международная конференция по прикладной экономике iCare: сборник трудов конференции, 2025, в печати. **(РИНЦ)**
10. Тавадян Аг.А. **«Роль запуска AI-дата центра в формировании предпосылок устойчивого экономического роста Республики Армения»** // XII Международная конференция по прикладной экономике iCare: сборник трудов конференции, 2025, в печати. **(РИНЦ)**
11. Петросян И.Б., Ашотян С.С. **«Влияние внешнеэкономических и геополитических факторов на потенциал экономического роста Армении в 2020-2024 гг.»** // Международная Девятнадцатая годичная научная конференция (1-5 декабря 2025г.): Сборник научных статей, 2025, в печати. **(РИНЦ)**
12. Петросян И.Б., Манукян Л.А. **«Современные подходы к макроэкономическому планированию и прогнозированию в малых экономиках: кейс Армении»** // Международная Девятнадцатая годичная научная конференция (1-5 декабря 2025г.): Сборник научных статей, 2025, в печати. **(РИНЦ)**
13. Тавадян Аг.А. **«Реэкспорт и изменение структуры внешней торговли Армении после 2022 года: вызовы и возможности»** // Международная Девятнадцатая годичная научная конференция (1-5 декабря 2025г.): Сборник научных статей, 2025, в печати. **(РИНЦ)**
14. Сандоян Э.М., Широв А.А., Петросян И.Б., Папян З.К. **«Факторы долгосрочной устойчивости экономического роста в Республике Армения»** // Проблемы прогнозирования, 2026, № 1, в печати. **(Ядро РИНЦ, ВАК РФ)**
15. Sandoyan E.M., Shirov A.A., Petrosyan I.B., Papian Z.K. **«Factors of Long-Term Sustainability of Economic Growth in the Republic of Armenia»** // Studies on Russian Economic Development, 2026, Vol. 37, No. 3, in press. **(SCOPUS Q3)**

Գրախոսման փուլում գտնվող գիտական հոդվածներ

1. Sandoyan E.M., Petrosyan G.A., Petrosyan E.G. **«Abolition of income tax in Armenia: the possibility of reform and assessment of economic consequences»** // International Journal of Technology, 2026 **(SCOPUS Q2)**
2. Петросян И.Б., Петросян Е.Г., Петросян Г.А., Папян З.К. **«Исследование демографических процессов в Республике Армения в контексте воздействия на потенциальный экономический рост»** // Проблемы прогнозирования, 2026 **(SCOPUS Q3)**
3. Сандоян Э.М., Петросян Г.А., Петросян Е.Г. **«Государственный долг Республики Армения и его влияние на экономическую безопасность страны»** // Проблемы прогнозирования, 2026 **(SCOPUS Q3)**
4. Сандоян Э.М., Петросян Г.А., Петросян Е.Г. **«Ключевые проблемы модернизации системы прямого налогообложения в Республике Армения»** // Проблемы прогнозирования, 2026 **(SCOPUS Q3)**
5. Sandoyan E.M., Petrosyan I.B., Papian Z.K. **«Foreign Remittances as a Channel for the Exogenous Shocks Transmission: The Case of Armenia»** // Routledge, 2026 **(SCOPUS Q4)**

Գիտական խմբի անդամների մասնակցությունը գիտաժողովների (1/2)

1. Петросян И.Б., Петросян Е.Г., Петросян Г.А., Папян З.К. **«Исследование демографических процессов в Республике Армения в контексте воздействия на потенциальный экономический рост»** // LXVIII сессия Российско-Французского семинара, 27 - 28 января 2025, г. Москва
2. Петросян Е.Г., Петросян Г.А. **«Влияние региональных трансформационных шоков на долгосрочный экономический рост Армении»** // XI Всероссийская научно-практическая конференция «Современные проблемы социально-экономического развития: статика и динамика исторических процессов», 06 марта 2025, г. Москва
3. Sandoyan E.M., Petrosyan I.B., Petrosyan E.G., Petrosyan G.A., Tavadyan Ag.A., Papian Z.K. **«IT sector as a driver of economic growth in the post-pandemic period»** // International conference «Digitalization. Innovation. Business», 12 марта 2025, г. Ереван
4. Папян З.К. **«Сравнительный анализ влияния экзогенных шоков 2020-2024 гг. на Армению и страны ЕАЭС»** // Международная научно-практическая школа молодых учёных Евразии «Научная весна – 2025», 14 - 18 апреля 2025, г. Санкт-Петербург
5. Сандоян Э.М., Петросян И.Б., Папян З.К. **«Экзогенные шоки как угроза экономической безопасности Республики Армения»** // «IX Сенчаговские чтения» на тему «Глобальные вызовы экономической безопасности России», 17 - 18 апреля 2025, г. Москва
6. Сандоян Э.М., Петросян Г.А. и Петросян Е.Г. **«Государственный долг Республики Армения и его влияние на экономическую безопасность страны»** // «IX Сенчаговские чтения» на тему «Глобальные вызовы экономической безопасности России», 17 - 18 апреля 2025, г. Москва
7. Тавадян Аг.А. **«Энергетическая безопасность Республики Армения в контексте высокой зависимости от импорта энергоресурсов из Российской Федерации»** // «IX Сенчаговские чтения» на тему «Глобальные вызовы экономической безопасности России», 17 - 18 апреля 2025, г. Москва
8. Сандоян Э.М., Петросян И.Б., Папян З.К. **«Глобальные экономические шоки и их влияние на устойчивость национальных экономик»** // Международный круглый стол «Устойчивый экономический рост в условиях новых геополитических реалий», 15 мая 2025, г. Ереван
9. Тавадян Аг.А. **«Анализ факторов экономического роста РА в 2022-2024 гг.: критический подход»** // Международный круглый стол «Устойчивый экономический рост в условиях новых геополитических реалий», 15 мая 2025, г. Ереван
10. Сандоян Э.М., Петросян И.Б., Папян З.К., Ашотян С.С. **«Статистическая оценка ограничений экономического роста в Республике Армения: структурные факторы и внешние шоки»** // Всероссийская научно-практическая и учебно-методическая конференция «Фундаментальные и прикладные исследования в области управления, экономики и торговли», 13 - 16 мая 2025, г. Санкт-Петербург
11. Тавадян Аг.А. **«"Золотая иллюзия": количественная оценка влияния реэкспорта на экономические показатели Армении с помощью модели временных рядов»** // Всероссийская научно-практическая и учебно-методическая конференция «Фундаментальные и прикладные исследования в области управления, экономики и торговли», 13 - 16 мая 2025, г. Санкт-Петербург
12. Сандоян Э.М., Петросян Г.А., Петросян Е.Г. **«Отмена налога на прибыль в Армении: возможность осуществления реформы и оценка экономических последствий»** // LXIX сессия Российско-Французского семинара, 01 июля 2025, г. Москва
13. Сандоян Э.М., Петросян И.Б., Папян З.К. **«Частные иностранные трансферты как канал передачи экзогенных шоков в экономику Армении»** // Международный круглый стол «Внутренние и внешние факторы экономического развития России и Армении и взаимодействия двух стран», 02 июля 2025, г. Москва

Գիտական խմբի անդամների մասնակցությունը գիտաժողովների (2/2)

14. Тавадян Аг.А. **«Валютная политика Армении в условиях изменяющейся под воздействием экзогенных шоков макроэкономической среды: адаптационные механизмы и эффективность их применения»** // Международный круглый стол «Внутренние и внешние факторы экономического развития России и Армении и взаимодействия двух стран», 02 июля 2025, г. Москва
15. Сандоян Э.М., Петросян И.Б., Папян З.К. **«Устойчивость экономик ЕАЭС к внешним шокам: опыт Армении в сравнительном контексте 2020-2024 гг.»** // Международный круглый стол «Перспективы экономических отношений России и Армении в условиях меняющейся картины мира», 16 июля 2025, г. Ереван
16. Петросян Е.Г., Нашикян Л.А. **«Институциональные барьеры цифровой трансформации в Армении»** // GDTM 2025 «Глобальные Вызовы Цифровой Трансформации Рынков», 23 - 24 сентября 2025, г. Санкт-Петербург
17. Тавадян Аг.А. **«Цифровая экономическая устойчивость: как технологический сектор Армении преодолел внешние шоки в 2020-2025 гг.»** // GDTM 2025 «Глобальные Вызовы Цифровой Трансформации Рынков», 23 - 24 сентября 2025, г. Санкт-Петербург
18. Sandoyan E.M., Petrosyan I.B., Papian Z.K. **«Foreign Remittances as a Channel for the Exogenous Shocks Transmission: The Case of Armenia»** // International Conference «The Main Trends of the Europe-Asia Economic Relations in the Context of Intersectoral Cooperation», 30 - 31 октября 2025, г. Ереван
19. Сандоян Э.М., Петросян И.Б., Папян З.К. **«Устойчивость социально-экономической системы Армении в условиях глобальных кризисов: институциональные и структурные аспекты»** // XII Международная конференция по прикладной экономике iCare, 30 - 31 октября 2025, г. Пермь
20. Петросян Е.Г., Нашикян Л.А. **«Стратегия адаптации развивающихся экономик к геополитическим изменениям: опыт Армении»** // XII Международная конференция по прикладной экономике iCare, 30 - 31 октября 2025, г. Пермь
21. Тавадян Аг.А. **«Роль запуска AI-дата центра в формировании предпосылок устойчивого экономического роста Республики Армения»** // XII Международная конференция по прикладной экономике iCare, 30 - 31 октября 2025, г. Пермь
22. Петросян И.Б. **«Устойчивость экономик ЕАЭС к внешним шокам: опыт 2020-2024 гг.»** // I Международный форум Международный научно-экспертный форум имени Б.Б. Пиотровского «Армения и Россия: союзничество, укорененное в истории и устремленное в будущее», 12 - 13 октября 2025, г. Ереван
23. Сандоян Э.М., Петросян Г.А., Петросян Е.Г. **«Ключевые проблемы модернизации системы прямого налогообложения в Республике Армения»** // Международная научная конференция по проблемам прогнозирования российской экономики, 20 - 21 ноября 2025, г. Москва
24. Тавадян Аг.А. **«Реэкспорт и изменение структуры внешней торговли Армении после 2022 года: вызовы и возможности»** // Международная Девятнадцатая годичная конференция РАУ, 01 - 05 декабря 2025, г. Ереван
25. Петросян И.Б., Ашотян С.С. **«Влияние внешнеэкономических и геополитических факторов на потенциал экономического роста Армении в 2020-2024 гг.»** // Международная Девятнадцатая годичная конференция РАУ, 01 - 05 декабря 2025, г. Ереван
26. Петросян И.Б., Манукян Л.А. **«Современные подходы к макроэкономическому планированию и прогнозированию в малых экономиках: кейс Армении»** // Международная Девятнадцатая годичная конференция РАУ, 01 - 05 декабря 2025, г. Ереван

Կազմակերպված միջոցառումներ

- Международный круглый стол **«Перспективы экономических отношений России и Армении в условиях меняющейся картины мира»**, 16 июля 2025, г. Ереван. РАУ.

- Международная Девятнадцатая годичная научная конференция РАУ, 01 - 05 декабря 2025, г. Ереван. Секция «Экономическое развитие и рост».
  - *Подсекция «Человеческий капитал как фактор обеспечения устойчивого экономического роста»*
  - *Подсекция «Изменение подходов к макроэкономической политике в условиях новых реалий»*
  - *Подсекция «Влияние внешнеэкономических факторов на экономический рост».*

Գործուղումներ

N	Ժամկետը	Երկիրը	Նպատակը	Արդյունքները
1	30.06.2025–02.07.2025	ՌԴ	Միջազգային գիտաժողովին մասնակցություն	Զեկույցի ներկայացում
2	30.06.2025–02.07.2025	ՌԴ	Միջազգային գիտաժողովին մասնակցություն	Զեկույցի ներկայացում
3	30-31.10.2025	ՌԴ	Միջազգային գիտաժողովին մասնակցություն	Զեկույցի ներկայացում
4	20-21.11.2025	ՌԴ	Միջազգային գիտաժողովին մասնակցություն	Զեկույցի ներկայացում

- Է.Մ. Սանդոյան, Գ.Ա. Պետրոսյան, Հ.Գ. Պետրոսյան, **«Հայաստանում շահութահարկի վերացումը՝ բարեփոխման իրականացման հնարավորությունը և տնտեսական հետևանքների գնահատում»** (Отмена налога на прибыль в Армении: возможность осуществления реформы и оценка экономических последствий) // Ռուս–Ֆրանսիական սեմինարի LXIX նստաշրջան: ՌԴ ԳԱ Տնտեսական կանխատեսումների Ինստիտուտ, Մոսկվա, ՌԴ, 2025 թ. հունիսի 30 – հուլիսի 01:
- Է.Մ. Սանդոյան, Ի.Բ. Պետրոսյան, Զ.Կ. Պապյան, **«Օտարերկրյա մասնավոր փոխանցումները որպես Հայաստանի տնտեսություն արտածին ցնցումների փոխանցման խողովակ»** (Частные иностранные денежные трансферты как канал передачи экзогенных шоков в экономику Армении) // Միջազգային կլոր սեղան «Ռուսաստանի և Հայաստանի տնտեսական զարգացման և երկու երկրների միջև փոխգործակցության ներքին և արտաքին գործոնները»: ՌԴ ԳԱ Տնտեսագիտության Ինստիտուտ, Մոսկվա, ՌԴ, 2025 թ. հունիսի 30 – հուլիսի 01:
- Է.Մ. Սանդոյան, Ի.Բ. Պետրոսյան, Զ.Կ. Պապյան, **«Հայաստանի սոցիալ-տնտեսական համակարգի կայունությունը գլոբալ ճգնաժամերի պայմաններում՝ ինստիտուցիոնալ և կառուցվածքային ասպեկտներ»** (Устойчивость социально-экономической системы Армении в условиях глобальных кризисов: институциональные и структурные аспекты) // XII Կիրառական տնտեսագիտության միջազգային գիտաժողով (i-Care), Պերմում Տնտեսագիտության բարձրագույն դպրոց, Պերմ, ՌԴ, 2025 թ. հոկտեմբերի 30-31:
- Է.Մ. Սանդոյան, Գ.Ա. Պետրոսյան, Հ.Գ. Պետրոսյան, **«Ուղղակի հարկման համակարգի բարեփոխման հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում»** (Ключевые проблемы модернизации системы прямого налогообложения в Республике Армения) // Ռուսաստանի տնտեսության կանխատեսման հիմնախնդիրներին նվիրված միջազգային գիտաժողով: ՌԴ ԳԱ Տնտեսական կանխատեսումների Ինստիտուտ, Մոսկվա, ՌԴ, 2025 թ. նոյեմբերի 20-21:

Շնորհակալություն ուշադրության համար

Էդվարդ Մարտինի Սանդոյան
edward.sandoyan@rau.am

Իրինա Բորիսի Պետրոսյան
irina.petrosyan@rau.am

Գարիկ Արմենակի Պետրոսյան
garik.petrosyan@hotmail.com

Հեղինե Գագիկի Պետրոսյան
heghineh18@gmail.com

Անդրանիկ Ատոմի Մարգարյան
andranik.margaryan98@gmail.com

Զինավարդ Կարենի Պապյան
zinavard.papian@rau.am

Ռուս-Հայկական (Սլավոնական) Համալսարան

Տնտեսագիտության և բիզնեսի ինստիտուտ

Կայք՝ https://rau.am

Կայք՝ https://inecbus.rau.am

Հասցե՝ Հովսեփ Էմինի փող., 123, Երևան, Հայաստան